

Inca, 1521-1533, de la Germania a la repressió: un aplec de dades disperses

Margalida Bernat i Roca

Doctora en Història. mbir:57@gmail.com

doi: 10.3306/JELINCA.21.393

Paraules clau: Regne de Mallorca, Inca, Germanies, repressió, segle XVI: 1521-1533.

Resum. *El coneixement de les Germanies d'Inca és més aviat escàs i només ha trobat ressò en estudis puntuals, encara que Pau Casesnoves, instador de la vila, en fos un dels màxims dirigents. Aquesta comunicació vol reunir en un petit corpus inicial dades disperses, en un període comprès entre el 1521 i el 1533, sense renunciar a altres referències quan sigui necessari i rompre un poc amb aquesta imatge d'impossibilitat derivada d'una qüestió del tot circumstancial com és el fet que Inca no figuri a les Informacions judicials de J. M. Quadrado.*

Keywords: Kingdom of Mallorca, Inca, Germanies (Brotherhoods), Repression, 16th century: 1521-1533.

Abstract. *Knowledge of the Inca Germanies (Brotherhoods) is rather scarce and has only been echoed in specific studies, although Pau Casesnoves, the town's instigator, was one of its top leaders. This communication aims to gather in a small initial corpus of scattered data, in a period between 1521 and 1533, without giving up other references when necessary and to break a little this image of impossibility derived from a completely circumstantial fact such as that Inca does not appear in the Informacions judicials de J. M. Quadrado.*

1. INTRODUCCIÓ

Tot i que les Germanies encarnen el fet més traumàtic de la història de Mallorca en el seu pas de l'edat medieval a l'edat moderna, encara en manca un relat complet i això implica haver de tractar l'important escenari que va ser la Part Forana i no limitar-se a Ciutat de Mallorca, tal com sol ser freqüent. Com a tantes altres viles, el relat del paper d'Inca durant les Germanies i en quina mesura l'afectaren les subseqüents conseqüències està per fer.

Aquesta mancança sols s'ha intentat compensar amb qualche estudi puntual, com el que s'ha fet sobre Pau Casesnoves, el principal instador de la Part

Forana, que malgrat no tenir-se la seguretat que en fos nadiu, en va ser habitant fins a la seva execució a Valladolid el 1523.¹ És un treball que no ha tengut tota la continuïtat que mereix, a excepció del recull documental donat a conèixer, ja fa anys, en una d'aquestes Jornades d'Estudis Locals² (i això que resten encara moltes qüestions per resoldre).

Mentrestant, altres viles d'igual o menor importància ja han estat objecte d'algun apropament, si bé en diferents graus d'aprofundiment.³ De per què Inca no és una d'elles se'n sol donar una explicació directa que rau en la seva absència a les *Informacions Judicials* de J. M. Quadrado. Aquest investigador va poder incloure fins a 17 viles, però n'hi mancaren unes altres 16, inclosa Alcúdia, i la que aquí més interessa: Inca.⁴

Figura 1. Representació d'Inca segons Vicenç Mut, gravat el 1683. Orientació S/N

1 Serra i Barceló, J. 2001. *Pau Casesnoves i les Germanies d'Inca*. Documenta Balear, col·l. Papers de l'Institut: Inca.

2 Fiol Mateu, G. 1997. "Notícia de documents de l'Arxiu del Regne de Mallorca, relatius a la Germania a Inca". *IV Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 149-187.

3 Bernat i Roca, M.; Serra i Barceló, J. 2008. "«A causa de les commocions populars» Porreres i les Germanies (1521 – 1523)". *II Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament de Porreres: Porreres; 69-90.

Bernat i Roca, M.; Serra i Barceló, J. 2010. "«Culpes de cada un». Penes d'haver a les Germanies de Montuïri (1521 – 1524)". *I Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament de Montuïri: Montuïri; 175-200.

4 Quadrado, J. M. 1896. *Informacions judiciales sobre'ls Adictes á la Germania en la Ciutat é Illa de Mallorca é penes de cos é d'haver á ells imposades aprés la reducció de 1523*. Estampa de Felip Guasp: Palma.

Aquesta pot semblar una raó lògica, però és insuficient. Existeixen altres fonts prou valuoses i a altres localitats de l'esmentada llista sobre les quals sí que s'ha duit a terme algun tipus de recerca. De totes maneres, és cert que per fer una investigació en profunditat, d'Inca o de qualsevol altra vila, seria necessari un ingent buidatge d'arxius i la corresponent anàlisi, afers que ultrapassarien les possibilitats d'una simple comunicació. S'imposa, per tant, limitar-ne l'abast a una replega de dades, prou disperses, relacionades amb les Germanies d'Inca i mirar d'interconnectar-les.

D'una banda, el fet d'agrupar-les significa poder organitzar-les, interpretar-les (bona part no s'ha analitzat) o reinterpretar-les a la llum de noves perspectives. D'altra part, dona peu a contextualitzar-ho tot en un marc més general en la mesura que es pugui, tasca molt necessària abans d'emprendre la recerca de fonts inèdites, documentals o no, sense tenir mínimament clars els punts de partida.

2. INCA A L'ENTORN DE LES GERMANIES

El fet que Inca es trobi situada a mig camí entre les badies de Palma i Alcúdia la defineix com un punt de referència de la Part Forana des de temps remots. Deixant de banda èpoques més antigues, és un dels dos nuclis de població — l'altre és Sineu — que foren qualificats com a vila arran de la conquesta de 1229, condició que la feu ressaltar entre els altres llogarets que poguessin existir. Aquesta circumstància provocà que Berenguer Durfort en fos nomenat batle reial, un dels primers a l'illa, amb jurisdicció fins a Pollença.⁵

A partir d'aquí, no hi ha pràcticament cap esdeveniment important de Mallorca⁶ en què, d'una manera o altra, no hi hagi estat vinculada, com bé ho demostren el conegut assalt al Call el 1391, el segon en importància a Mallorca; la implicació en l'Aixecament Forà del 1450⁷ o el fet que fos l'escenari principal de la conspiració del 1463.⁸ Per altra banda, no han mancat els moments en què s'ha mostrat capdavantera per la capacitat emprenedora dels seus menestrals ja en els segles XIV-XV⁹ i en la segregació de col·legis de la Part Forana des de

5 Soto Company, R. 1984. *Còdex Català del Llibre del Repartiment de Mallorca*. Conselleria d'Educació, Cultura i Esports: Palma, f. 32r.

Barberí, J. 1807. *Vida de la Venerable Madre sor Clara Andreu, natural de Palma, capital del Reyno de Mllocca, religiosa geronima en el monasterio de Sant Bartolomé de la Villa de Inca con un apendice historico de dicha Villa por* —. Melchor Guasp: Mallorca: "Apendice histórico", 14-15.

6 Pons, A. 1955. "Erecció del call en Inca de Mallorca, la seva lenta i fastigosa gestació". *Revista Sefarad*, 15, 69-87.

Reus i Planells, G.A. 2017. "Apunts per a la història dels jueus d'Inca i del seu call". *XVIII Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 54-55.

7 Quadrado, J. M. 1847. *Forenses y ciudadanos: Historia de las disensiones civiles de Mallorca en el siglo XV*. Impremta D. Estevan Trias: Palma.

8 Serra i Barceló, J.; Delgado Alemany, P.P. 1997. "La conspiració d'Inca de 1463". *III Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 27-45.

9 Bernat i Roca, M. 1999. "«Hòmens feiners i d'indústria». Els menestrals de la vila d'Inca entre els S. XIII i XIV". *IV Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 41-67.

finals del segle XV;¹⁰ com a renovadora i innovadora en producció ceràmica des del segle XIV¹¹ etc., sense oblidar que encara és la seu d'una de les fires més antigues de l'illa, si no la més antiga.¹² La llista es podria allargar, però resulta innecessari.

3. LA GENT

Val la pena fer una ullada a quina era la situació d'Inca a inicis del segle XVI. Un dels primers aspectes a considerar és el del pes demogràfic. S'ha pres una sèrie de vint anys, compresos entre el 1421 i el 1573 per tal que els càlculs fossin prou representatius (taula I). Les dades procedeixen bàsicament dels focs o

Any	INCA		Ciutat		Part Forana		Illa	
	Focs	Població	Focs	Població	Focs	Població	Focs	Població
1421	705	3.171	2.798	12.591	5.741	25.835	8.539	38.425
1427	640	2.880	2.529	11.381	5.579	25.106	8.108	36.486
1444	484	2.178	2.055	9.248	4.823	21.704	6.878	30.951
1451	410	1.845	2.220	9.990	4.702	21.159	6.922	31.149
1459	429	1.931	2.955	13.298	4.843	21.794	7.808	35.136
1466	457	2.047	3.157	14.207	5.392	24.264	8.549	38.471
1475	497	2.237	3.059	13.766	5.617	25.277	8.676	39.042
1482	486	3.807	3.005	13.523	6.193	27.869	9.198	41.391
1489	449	2.021	2.949	13.271	6.305	28.373	9.254	41.643
1503	462	2.079	2.784	12.528	6.423	28.904	9.207	41.432
1510	467	2.102	2.465	11.093	6.706	30.177	9.171	41.270
1517	469	2.111	2.684	12.078	9.056	40.752	11.740	52.830
1524	416	1.872	2.089	9.401	5.814	26.163	7.903	35.564
1531	391	1.760	1.703	7.664	5.182	23.319	6.912	31.104
1538	506	2.277	2.034	9.153	6.523	29.354	8.557	38.507

10 Bernat i Roca, M. 1996. "«Collegi per si separat». Notes sobre la segregació dels Oficis tèxtils a la Part Forana: Inca, S. XVI". *III Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 61-82.

Deyá Bauzá, M. 2004. *La manufactura a Inca durant l'Antic Règim*, Documenta Balear, col.l. Papers de l'Institut 2: Inca, 34-35.

11 Bernat i Roca, M.; Serra i Barceló, J. 1994. "Ceràmica medieval cristiana: entre la pervivència andalusina i la tradició cristiana". *IV Congreso de Arqueología Medieval Española*, Alacant, tom III; 825-831.

Bernat i Roca, M.; Rosselló-Bordoy, G.; Serra i Barceló, J. 1995. "La ceràmica a pinzell d'Inca. Els materials del Convent de Santa Catalina de Sena. (Ciutat de Mallorca - S. XVII)". *II Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 181-196.

Bernat i Roca, M.; Serra i Barceló, J. 1995. "Els gerrers d'Inca al segle XVII. La renovació d'una artesania". *II Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 209-236.

12 Pieras Villalonga, M. 2012. "Dijous Bo: de la fira a la festa (1807-1918)". *XIII Jornades d'Estudis Locals*, Ajuntament d'Inca: Inca; 191-206. Veure: 192.

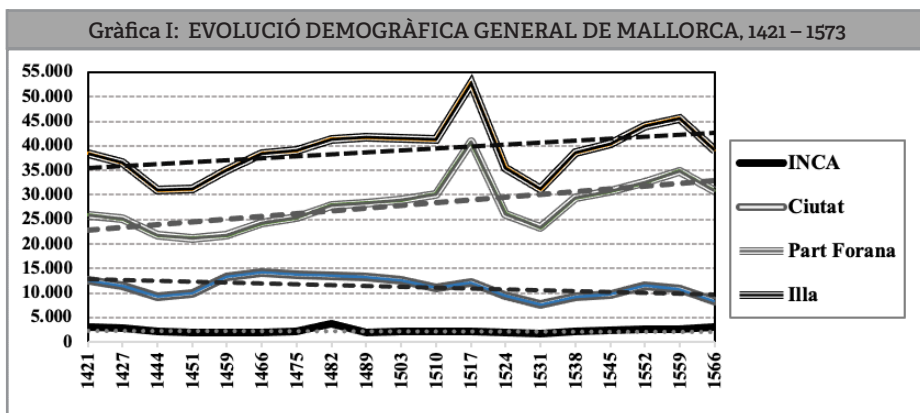
1545	524	2.358	2.155	9.698	6.819	30.686	8.974	40.383
1552	594	2.673	2.574	11.584	7.223	32.504	9.797	44.087
1559	599	2.696	2.397	10.787	7.741	34.835	10.138	45.621
1566	659	2.966	1.847	8.312	6.846	30.807	8.693	39.118
1573	738	3.321	2.701	12.155	9.368	42.156	12.069	54.311

Taula 1. Elaboració pròpia. Duran. *Les Germanies*, pp. 66-68

morabatins i altres registres de Patrimoni Reial,¹³ malgrat el debat no conclòs sobre la representativitat dels càlculs a partir d'aquestes fonts.¹⁴

No es dedicarà cap comentari en profunditat a l'evolució demogràfica general, ja que està fet a altres bandes.¹⁵ Només es posarà en relleu com les corbes de xifres absolutes de Mallorca i la Part Forana, des de la davallada de la meitat del segle XV, comencen a presentar un perfil gairebé en ziga-zaga, el qual no resulta tan marcat per Ciutat. Pel que fa a la línia de tendència de creixement, les corresponents a la Part Forana i l'illa van a l'alça, mentre que la de Ciutat davalla, símptoma que el procés de recuperació no va ser tan intens (gràfica I).

En contrast, Inca té aparentment una evolució més plana, com si defugís del patró anterior, ja que la corba es mostra molt uniforme amb l'única excepció d'un lleu repunt el 1482. La línia de tendència sembla horitzontal. Ara bé, quan se la individualitza, la lectura és prou diferent (gràfica II). De 1421 a 1451 es detecten les conseqüències de l'Aixecament Forà, si bé se li ha d'atribuir un declivi que arrossegava des d'inicis de segle i que en el moment de la revolta ja era d'un 41 %.

13 Duran, E. 1982. *Les Germanies als Països Catalans*. Curial Edicions, col.l. Documents de Cultura, 17: Barcelona; 56.

14 D'entre els coeficients més habituals, aquí i per simplificar, s'ha decidit només mostrar els resultats corresponents a un 4,5.

15 Juan Vidal, J. 1973. "Una aproximación al estudio de las Germanías de Mallorca". *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma*, 1, 182-183.

Juan Vidal, J. 1977-1978. "Notas sobre la población y la vida urbana de la Mallorca moderna". *Mayurqa* 17, 57-81.

Sevillano Colom, F. 1974. "La Demografía da Mallorca a través del impuesto del Morabati: Siglos XV y XVI". *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* 34, 233-273.

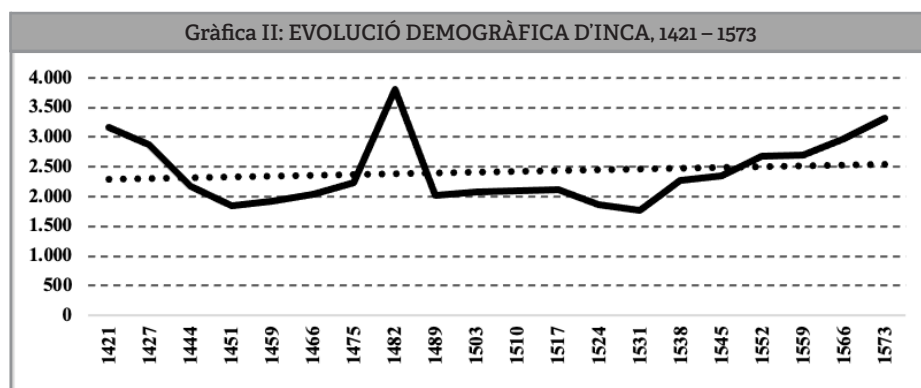

Figura 2. Elaboració pròpia a partir de la taula I

Malgrat tot, el segle XVI arranca amb 2.178 habitants. Ara bé, el 1510, amb 2.102 habitants, ja n'havia perdut un 10,94 %. El 1524 es produeix una altra minva del 10,947 %, no tan alta com es podria esperar en relació amb els anys immediatament anteriors. Lentament, a partir del 1538, torna a créixer un 8,70 % respecte de la població en la post-Germania, però pateix una pèrdua del 9,95 % pel que fa al començament de segle.

4. UN POC D'ECONOMIA

Avaluar la riquesa d'Inca a les portes de les Germanies no resulta factible pel fet de no disposar de les dades per al 1522, a diferència d'altres poblacions de les quals sí que se'n tenen. El primer referent escrit sobre quina era la situació econòmica d'Inca arran de l'esclafit agermanat és la que en va fer J. Binimelis i data de pràcticament setanta-cinc anys més tard.¹⁶ Les dades que dona, emperò, s'han de postillar i ajustar.

4.1. El blat

Tot i que la sèrie podria ser més àmplia, s'ha cenyit als anys compresos entre el 1486 i el 1517, que són els que permeten entendre quin era l'estat d'ànim de la població abans de la revolta. Quant al tema dels cereals, es disposa de càlculs segons els quals, ja avançat el segle XVI, les viles d'Inca, Campanet i sa Pobla suposaven el 8,91 % del total de l'illa, que comparativament significa una reducció respecte del 9,05 % assolit en el segle XV.¹⁷ El que evidencia la taula II és que les collites no eren regulars. Hi havia anys en què eren entre suficients

¹⁶ Binimelis, J. 1927. *Historia General del Reino de Mallorca escrita por su primer cronista —, Pbro. Médico, Matemático, Astrónomo y Teólogo, Beneficiado en la Santa Iglesia de Mallorca. Dirigida a los Jurados del mismo Reino en el año 1595*. Impremta de José Tous, Palma, tom IV, 151-158. Tal com es veia a les darreries del segle XVI, aquest autor afirma que la collita de blat arribava a les 9.800 quarteres; la d'ordi, a 5.000 quarteres, i la de civada, a 2.400 quarteres, així com abundaven els llegums i hi havia molta fruita. En ramaderia, quantifica 3.500 ovelles, 200 cabres, 100 egües i cavalls, 170 matxos i mules, 200 ases, altres 200 bous i vaques, i 600 porcs.

¹⁷ Juan Vidal, J. 1989. "La distribución de los cultivos en la Mallorca del siglo XVI". *Bolleti de la Societat Arqueològica Lul·liana* 45, 165-175. Veure: 168-169.

i abundants, mentre que en d'altres eren tan escasses que només podien garantir la subsistència o resultaven tan deficitàries que desencadenaven la fam. El 1503 va ser una tan mala anyada que es racionà el pa "per por que el poble no es remogués".¹⁸ Ara bé, la mitjana del període se situa per davall de la gran collita del 1511, de 8.000 quarteres, amb un índex del 140,45: una important diferència de 35,11 punts, però també bastant per damunt de l'índex 23,17 del 1507, l'any de major carestia del cicle. Això es fa encara més palès a la gràfica III, de manera que la ziga-zaga de la línia d'evolució demostra una alternança de collites difícil d'equilibrar.

Taula II: COLLITES DE BLAT A INCA, 1484-1517							
Segle XV				Segle XVI			
Any	Quartera	Mitjana	Índex	Any	Quartera	Mitjana	Índex
1484	6.800	6.180	119,38	1500	5.600	6.048	98,31
1485	6.400		112,36	1507	1.320		23,17
1486	7.200		126,40	1508	8.800		154,49
1487	5.200		91,20	1509	5.560		97,61
1488	7.000		122,89	1510	6.400		112,36
1489	4.400		77,25	1511	8.000		140,45
1491	7.200		126,40	1512	6.400		112,36
1496	4.800		84,27	1513	6.000		105,34
1498	6.000		105,34	1516	6.400		112,36
1499	6.800		119,38	1517	6.000		105,34

Taula 2. A partir de: Serra Pau Casesnoves, 40

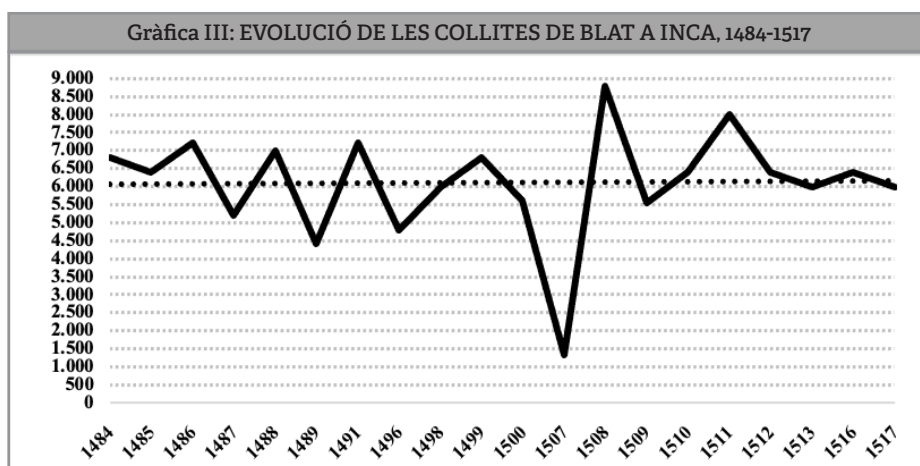

Figura 3. Elaboració pròpia a partir de la taula II

¹⁸ Binimelis. *Historia General*, tom V, 250.

Entre el 1503 i el 1510, la població d'Inca pràcticament no havia variat: 2.079 hab. el 1503 i 2.102 el 1510, dades prou significatives per entendre el malestar i el grau de depauperació. Més que un fet conjuntural, en la realitat derivà en una constant quan, encara que d'una manera lleu, la població anà augmentant mentre que la tendència de les collites es mantenia sense canvis. Alguns càlculs apunten que, a mitjan segle XVI, el blat que necessitava una vila era d'unes 9.000 quarteres a l'any, un volum que no es va assolir ni tan sols amb les millors collites: sempre en faltava; és per això que la línia de tendència és horitzontal.

4.2. El vi

A l'hora de tractar aquest aspecte, s'ha de tenir en compte la presència d'un celler del bisbe el 1263 i un celler reial el 1282, que degué influir de manera considerable. No pot sorprendre, per tant, que el cultiu de la vinya s'anàs estenent al llarg del segle XIV¹⁹ i que s'intensificàs de forma continuada en el segle XV fins que Inca, a més de productora, passà a ser centre redistribuïdor.²⁰ Entre el 1484 i el 1583, Inca i Alcúdia controlaven el 52,38 % de la producció i ocupaven el segon lloc de tota l'illa, malgrat l'entremig agermanat, la qual cosa les convertí en les dues viles més destacades durant les primeres dècades del segle XVI.²¹

Hi ha una referència una mica ambigua relacionada amb la vinya segons la qual, a Inca, es pagaven 4 lliures per somada (càrrega d'un animal de bast equivalent a 99, 49 L) cap al 1522,²² mentre que cap al 1534 una somada

Taula III: EVOLUCIÓ DEL DELME DEL VI, 1500 - 1559						
	1500-1509	1510-1519	1520-1529	1530-1539	1540-1549	1550-1559
Alcúdia	18,99	21,26	20,02	27,01	29,95	30,44
Binissalem	10,60	8,77	9,59	11,48	9,36	7,76
INCA	15,64	24,82	26,37	27,54	24,15	28,75
Llucmajor	4,2	3,39	2,9	2,99	5,99	6,88
Manacor	5,24	3,91	3,49	2,75	2,76	3,17
Porreres	3,72	3,73	3,13	1,76	1,85	2,13
Sineu	7,09	10,64	14,48	11,74	10,33	8,84

Taula 3. Elaboració pròpia. Simplificació de: Juan, "El Regne de Mallorca", 45

19 López Bonet, J. F. 1989. *La riquesa de Mallorca al segle XIV. Evolució i tendències econòmiques*, Palma, 100. Llabrés Martorell, P. J.; Rosselló Vaquer, R. 1998. *Inca en la història (1229-1349)*. Lleonard Muntaner Editor, 148-149.

20 Dols Martorell, M. de C. 2016. "El protagonisme d'Inca en el delme del vi del Capítol de la Seu (1400-1420)". *XVII Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 121-151.

21 Juan Vidal, J. 2000. "El Regne de Mallorca en temps de Carles I: Balanç i perspectives", *Mayurqa*, 26, 11-56. Veure: 45.

22 Fiol. "Notícia de documents", 166: Doc. 103.

de vi es pagava a 2 L. 4 s.²³ El problema rau en el fet que la somada habitualment serveix per mesurar oli, encara que també s'emprava per a altres productes, com el vi. Per fer-se'n una idea més clara, val més fixar-se en l'evolució del delme del vi en la primera meitat del segle XVI en cada una de les viles productores (taula III), tenint en compte que, en determinats moments, les xifres d'Inca inclouen la producció de Campanet i Selva, sense que això ho desvirtui o impedeixi que esdevingui l'inici d'una especialització.

4.3. El safrà

Un altre tema és el del safrà, del qual J. Binimelis diu que *lleva ventaja a las otra villas, pues coje muchos quintales cada año*,²⁴ mereixedor d'una atenció més particularitzada de la que se li pot oferir aquí. Des de la percepció actual, se'l veu com un producte exòtic, tot i que és molt present en la cuina mallorquina. Amb tot, com a cultiu a l'illa, no és tan aliè com es pugui pensar. A Mallorca, se n'ha sembrat almanco des del segle IX i, fins al segle XIX, es cultivà a no pocs indrets preferentment del Pla, en zones humides o de reguiu. Si bé les collites no eren abundoses, sí que destacaven per la qualitat i pel que se'n pagava. De totes maneres, a principis del segle XVI, el cultiu del safrà segurament era poc significatiu, però suposava una especialització local important a determinats llocs.

A Inca se'n té notícia el 1515, mentre que per dades de 1516 se sap que el cultiu estava en mans de dones, cosa que el convertia tant en un mitjà de vida com en un complement dels ingressos domèstics, ja que es destinava a la venda²⁵ — la local i la de més enllà — pel fet de ser un producte que sovint oferien els quincallaires que recorrien l'illa a peu o amb una bístia.²⁶ De totes maneres, el cultiu no s'intensificà fins al tombant de segle. Comprès en el delme de les hortalisses, la Seu de Mallorca en començà a recaptar el delme per separat a partir del 1554.²⁷ Un altre indret on se sap que es cultivava és Porreres, del qual tenim notícies el 1578²⁸ a manca de dades que segurament el confirmarien anys enrere.

4.4. Les hortalisses

El text de J. Binimelis esmenta llegums i fruites, d'importància secundària de cara a l'alimentació, ja que no eren aliments gaire preuats. Així i tot, s'ha de fer una petita aturada en les hortalisses. A partir dels inicis del segle XVI es produí

23 Montaner, P. de; Le-Senne, A. 1981. "Explotació d'una possessió mallorquina durant la primera mitat del segle XVI: Son Sureda (Marratxí)", *Recerques: Història, economia i cultura*, 11, 107-124. Veure: 119.24 Binimelis. *Historia General*. Tom IV, 151.

25 Veure la notícia a: Pieras Villalonga, M. "La dona a Inca des d'una perspectiva històrica", ponència inaugural d'aquestes mateixes jornades.

26 Llompart Moragues, G. 1996. "Botiguers i quincallaires a la pagesia de la Mallorca medieval". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 52, 179-208.

27 Juan. "El Regne de Mallorca ... Carles I", 11-56.

28 Barceló Crespi, M. 2001. ... *sobre Porreres*, Porreres, 34-35.

una expansió del costum de sembrar-ne. De la producció, Ciutat n'aportava un 50 %, mentre que la contribució de la Muntanya, el Pla i el Raiguer era d'un 16 %.²⁹ En el cas concret d'Inca, el 1515, aquest concepte reportava 31 L. a la Procuració Reial³⁰ i se sap que, en el context de les Germanies, Antoni Gallur, ja mort, havia quedat deutor de 33 L. 15 s. pel delme corresponent a 1522.³¹

4.5. La ramaderia

A la primera meitat del segle XV, el bestiar oví, del qual se n'aprofitava la llana, la carn i també el formatge, era abundant. Les zones ramaderes eren el Migjorn i el Llevant, mentre que el Raiguer jugava un paper important de terres de pas quan hi havia el canvi de les pastures d'hivern i d'estiu. Al bestiar boví se'l considerava més un auxiliar de les feines del camp que altra cosa, encara que se'n consumia. De tota manera, el delme del bestiar evidencia un creixement general fins al 1519-1520, el qual es trencà després del 1523. Per això, el segon terç del segle es va veure marcat per un retrocés que se sol suposar derivat dels acarnissaments incontrolats comesos durant les Germanies i del qual costà molt recuperar-se. S'ha de dir, emperò, que hi hagué altres factors que hi influïren, com ara que el conreu de cereals proporcionava un major benefici, de demanda constant i s'hi destinava el que abans eren pastures. Això derivà en la disminució de l'activitat ramadera, que va fer que els mercats es vessin desproveïts de carn i que acabà repercutint en els preus, que pujaren.

5. PREUS, SALARIS I ENDEUTAMENT

De totes maneres, allò vertaderament important no és tant si la collita era suficient o no, sinó més aviat si les classes menys afavorides podien adquirir el que necessitaven, ja que els preus oscil·laven en funció de la collita que, com ja s'ha vist, sempre era massa justa o directament insuficient. Al llarg dels segles XVI i XVII, en general, la ració diària es considerava de 400/500-600/700 grams per home.³²

Pel poc que se sap de Mallorca, les racions diàries de pa eren un poc més altes: per a un home, 24 unces, que són 800 grams (a raó de: 1 unça = 33,33 grams), mentre que per a una dona era de 16 unces (533 grams).³³ En temps de fam, emperò, es podia reduir fins a 6 unces, uns escassos 200 grams per persona i dia, una disminució de 2/3 parts del que era la base de l'alimentació de la majoria de la gent. Amb aquest panorama, no és estrany que una de les primeres accions dels agermanats es relacionàs amb les quarteres, escenaris habituals de sermonadors; que se'n cercàs el control i que se'n rompessin les mesures.³⁴

29 Juan. "El Regne de Mallorca ... Carles I", 47-48.

30 Santamaria Arández, Á. 1970. "La época de Fernando el Católico y la Germania". Mascaró Pasarius, J. [Coord.] 1970. *Historia de Mallorca*, Palma, 249-360. Veure: 277.

31 Fiol. "Notícia de documents", 157: Doc. 49.

32 Montanari, M. 1993. *El hambre y la abundancia. Historia y cultura de la alimentación en Europa*. Ed. Crítica: Barcelona, 107.

33 Vaquer Bennàssar, O. 1987-1988. *Una Sociedad del antiguo régimen: Felanitx y Mallorca en el siglo XVI*. [Autoedició] Mallorca, tom II, 745.

34 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 21: Reg. 234; 34: Reg. 369; 36: Reg. 379; 78: Reg. 1.025. Id. *Informacions judicials ... Felanitx*, 153: Reg. 119.

Es desconeix quins eren els jornals més corrents a Inca, però sí que se sap en referència a altres viles com Felanitx o Sóller, i no hi ha gaire motius per creure en grans diferències. S'ha de puntualitzar que, a vegades, els aliments formaven part de la retribució i es descomptaven del jornal pactat, un aspecte que no apareix gairebé mai a la documentació.

Així i tot, se'n pot tenir un mostreig suficient si sols se li atorga un valor indicatiu (taula IV). En principi, poden parèixer jornals acceptables, cosa ben allunyada de la realitat. Abraça des del 1520 fins al 1550 perquè, mentre que els preus dels queviures sí que pujaren, no ho feren els jornals, que s'estancaren sense gaire variacions fins ben entrat el segle XVII.

Taula IV: MOSTRA DE JORNALS (1520 – 1550)		
Activitat laboral	Jornals	
	Diari	Anual
1 majoral	3 – 6 s.	38 L. 12 s. / 17 – 23 L. 23
1 missatge	1 – 3 s.	5 – 8 L. / 8 – 14 L.
1 segador	4 – 6 s.	
1 segadora	2 – 2,5 s.	
1 home per cavar	3 s.	
1 dona per cavar	1 s. 2 d.	
1 home per binar	3 s.	
1 dona per binar	1 s. 8 d.	
1 mestre fuster	5 s.	
1 mestre picapedrer	5 – 6 s.	
1 criada		2 L.
1 dida		1 L. 8 s.

Taula 4. Elaboració pròpia a partir de Á. Santamaría, F. Sevillana, P. de Montaner, A. Le-Senne i O. Vaquer

Això sols podia significar un procés d'endeutament de bona part del poble menut, ja que es calcula que la despesa diària de pa suposava almanco dos terços d'un jornal corrent, i si bé el preu del pa s'ajustava en funció del pes, el del blat sempre seguia una tendència alcista que els treballadors, amb ingressos estàtics, només podien compensar consumint altres tipus de cereals, generalment l'ordi.

La primera alça del segle coincideix amb els anys crítics de la revolta agermanada. En les dècades següents es produeix una davallada, però ja no es tornaren a assolir els preus de les primeres dècades, particularment els de 1511-1520, amb una evolució molt semblant en ambdós cereals, una mica més atenuada en el cas de l'ordi (taula V). Amb tot, el preu del blat cap al 1600 arribà

a ser més del doble que el de 1501-1510, malgrat la mala anyada del 1509 i les següents collites, que no foren gaire abundoses. En el cas de l'ordi, tot i que se n'incrementà el preu, l'augment resultà molt més moderat i suposava poc més d'una tercera part del que es pagava pel blat.

Taula V: PREUS DE LA QUARTERA DE BLAT I ORDI (en sous)		
Dècades	Blat	Ordi
1501-1510	20,2	9,7
1511-1520	14,8	7,2
1521-1530	32	15,8
1531-1540	26,5	12,1
Mitjana:	23,38	11,20

Taula 5. Reelaboració pròpia a partir de: Vaquer Mallorca i Felanitx, 372 i 379

Aquesta informació, emperò, resulta buida de sentit sense comparar-la amb el cost d'altres productes (taula VI), i així fer entenedor quina podia ser la capacitat adquisitiva dels jornals més corrents.

La carn, l'aliment preferit, era cara —la d'aviram més que la de xot— i el patró del pa s'imposava perquè era necessari, no per gust. Les proteïnes càrniques se suplien amb els llegums —faves principalment, però també guixes, ciurons i llenties— i les calories que poguessin faltar s'obtenien del vi, calories buides que podien proporcionar energia, però que no alimentaven. El peix i el formatge se seguien associant als dies d'abstinència, que és quan se'ls consumia. Pel que fa a les hortalisses, malgrat que al llarg del segle se n'augmentà la producció, no es tenien en gran estima i la majoria de la fruita era un luxe.

Taula VI: PRODUCTES ALIMENTARIS - PREUS ORIENTATIUS (en sous)			
Producte	Preu	Producte	Preu
2,5 lliures de farina	6	1 pa gros (2 lliures)	3
1 quartí de vi	5	1 quartà d'oli	4,5 - 5
1 quartinello de vi vermell	3	1 capó	4 s. 6 d.
1 gallina	3	1 pollastre	1 - 2
1 dotzena d'ous	1 - 1,6	1 conill	1 - 2,17
1 fogassa de formatge	3	1 dotzena de sardines salades	0,32
1 anyell o ovella	10	1 moltó	16 - 20
1 dotzena d'arengades	0,35	1 lliura de mussola	0,5
1 lliura de gerret	0,83	1 lliura de molls	1,6
1 lliura d'anfós, bonítol o déntol	1,33	1 barcella de sal	0,83

Taula 6. Elaboració pròpia a partir de Á. Santamaría, F. Sevillano, P. de Montaner, A. Le-Senne i O. Vaquer

El poc que es té resulta més que suficient per constatar de forma ben

significativa que la majoria del poble menut vivia de manera precària, sovint en els límits de la subsistència i forçat necessàriament a endeutar-se³⁵ pel fet de no disposar d'altres recursos més que un jornal més aviat minso.

6. DEL FEBRER DE 1521 A LA TARDOR DE 1522

El primer període de les Germanies, iniciat el febrer de 1521 i conduït per Joan Crespí, va ser de certa moderació i això impacientava els més radicals. Cap al mes de setembre, les pròpies tensions internes arribaren a un punt àlgid: Joan Crespí fou destituït, empresonat i assassinat. Per decisió del consell celebrat en el convent de Sant Francesc de Ciutat, Joanot Colom per Ciutat i Pau Casesnoves d'Inca per la Part Forana, passaren a ser els instadors del bé comú i màxims dirigents.³⁶ El període de relativa legalitat havia conclòs i s'iniciava la fase violenta.

Inca fou una de les viles que s'agermanà des de l'onada inicial. Devers el 16 de març de 1521, es presentaren a Joan Crespí 400 homes amb tambors, banderes i armes,³⁷ un contingent que es correspon bastant bé amb els 446 homes d'armes d'Inca que participaren en la campanya de Bugia del 1515.³⁸ En contrapartida, el dia 16 s'enviaven cartes al virrei en què es garantia que la vila es mantenia fidel,³⁹ en una clara manifestació de la divisió de postures. D'aquí ve que es pugui entendre per què Miguel de Gurrea feu acte de presència en un esforç d'imposar l'opció favorable a la fidelitat⁴⁰ i hagué de tornar-se'n a Ciutat.⁴¹ En canvi, es creà un escamot de 80 homes d'armes d'Inca amb l'encàrrec de vigilar els camins i destorbar la comunicació amb Alcúdia.⁴²

D'Inca estant, Mn. Pere Joan Albertí, governador de la Germania, envià ambaixadors a Alcúdia per reclamar que s'agermanàs⁴³ i li contestaren que així es faria sempre que el rei ho aprovàs. Aquesta resposta provocà que s'hi posàs setge amb un primer exèrcit format per menestrals desplaçats de Ciutat i als quals se n'hi sumaren de Pollença, Muro, Lluçmajor i Inca.⁴⁴ Mentrestant, a Inca la revolta anava evolucionant al compàs general i el 16 de setembre de 1521

35 A manera de recordatori: mesures d'àrids: 1 barcella = 6 almuds i 1 almud = 1,9538 litres. / mesures de pes: 1 lliura = 400 grams. / Mesures de líquids: 1 quarter de vi = 3,12 litres, 1 quartinet d'oli = 6,5 litres; 1 quartà d'oli = ±4 litres.

36 Serra. *Pau Casesnoves*, 59-64.

37 Campaner y Fuertes, Á. 1881. *Cronicon Mayoricense. Noticias y relaciones históricas de Mallorca desde 1229 à 1800. Extraídas de las apuntaciones diarios, misceláneas y obras manuscritas [...]*. Establecimiento Tipográfico de Juan Colomer y Salas, Editor: Palma; 304.

38 Sevillano Colom, F. 1972. "Mallorca y la defensa de Bugía". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 33, 332-370. Veure: 342.

Ferrer i Socies, M. 2005. "La llista d'homes d'armes de 1515". *XVIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia*. Selva, 13-23. Veure: 18.

39 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 237 i 230.

Duran *Les Germanies*, 289.

40 Rullan, J. 1874. *Historia de Sóller*. Imprenta de Felip Guasp y Vives, Palma, tom I, 513.

41 Duran. *Les Germanies*, 281.

42 Rotger i Capllonch, M. 1906. *Historia de Pollensa*. Tipografica.-Litogràfica. de Amengual y Muntaner, Palma, [1995. Edició de Josep Ochogavia Font, 3ª edició], Volum III, 131.

43 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 243.

44 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 241.

el batle va rebre carta del lloctinent general perquè aturàs els saquejos de cases i possessions i perquè n'enviàs els autors a les presons reials.⁴⁵

En data 11 de febrer de 1522, el regent de la governació comminava als batles de la Part Forana no fer cas d'una capitulació dels instadors Joanot Colom i Pau Casesnoves, qualificada d'«escandalosa i incitadora a grans insults, commocions i pertorbacions del bé, repòs i tranquil·litat del present Regne» i informava que no tenia res a veure amb les autoritats reials. Dos dies més tard, es cursà una altra carta en la qual el regent notificava als batles que Joanot Colom i mestre Pau Casesnoves, aquesta vegada titulats instadors de la Santa Quitació, havien sol·licitat la creació de nou estimadors per a la vila d'Inca i manava que fossin designats d'acord amb la sentència dictada per Ferran el Catòlic, a la vegada que donava instruccions per recollir les taxes per a la Quitació.⁴⁶

Les restants notícies tracten bàsicament de robatoris relacionats amb bestiar i queviures que, algunes vegades, els agermanats perpetraven pel seu compte, però també perquè els instadors havien demanat que es fessin requisos de penyores de llana, blat, civada i oli, així com de robes, diners o censals dels qui s'havien reclòs a Alcúdia i dels qui els donaven suport per tal d'ajudar les tropes que l'assetjaven. Concedida la llicència, el 15 de març de 1522, el regent ho comunicà a tots els batles de la Part Forana.⁴⁷ A partir d'aquí, i encara que abans ja es feia,⁴⁸ es produïren diverses confiscacions que no sempre s'ajustaren a l'esperit de la llicència obtinguda i, com era d'esperar, hi hagué determinats individus o membres d'una mateixa família contra els quals s'actuà de manera preferent: els Bordils,⁴⁹ els Vivot, dels quals hi implicaren fins a 43 persones;⁵⁰ els Fuster,⁵¹ els Malferit o els Puigdorfilà.⁵² Tampoc en sortiren escàpoles les monges del Puig d'Inca⁵³ i és digne de ressenyar el manament donat a Antoni Gual de verificar els béns i robes que foren presos del monestir de Sant Francesc quan els *desmandats* eren reclosos a Ciutat.⁵⁴

El bestiar oví va ser el que més sovint es requisà. Donades les circumstàncies, el que devia interessar era la carn —la més preuada del moment—, ja que no eren moments per aprofitar-ne la llana i la llet era un producte molt secundari. Pel que se sap, el 1522 es pagaven 10 s. per una ovella —el mateix que per una cabra— i, entre els anys 1520 i 1524, de 16 a 20 sous per un moltó.⁵⁵

45 AH 268 f.144

46 Fiol. "Notícia de documents", 150: Docs. 4 i 5.

47 Fiol. "Notícia de documents", 150-151: Doc. 8.

48 Fiol. "Notícia de documents", 149: Doc. 2.

49 Fiol. "Notícia de documents", 162: Doc. 78; 171: Doc. 134; 174: Doc. 150; 174: 151; 175: Doc. 156; 176: Doc. 162; 176: Docs. 166 i 167.

50 Fiol. "Notícia de documents", 156: Doc. 39; 168: Doc. 117; 169: Doc. 120; 170: Docs. 130 i 132; 171: Doc. 133; 171: Doc. 131; 172: Doc. 139; 172: Doc. 140; 180: Docs. 190 i 192; 181: Doc. 195.

51 Fiol. "Notícia de documents", 153: Doc. 22; 154-155: Doc. 30; 166: Doc. 103.

52 Fiol. "Notícia de documents", 175: Doc. 161; 177: Doc. 174; 178: Doc. 175.

53 Fiol. "Notícia de documents", 155: Doc. 31.

54 Fiol. "Notícia de documents", 182: 203.

55 Vaquer. *Una sociedad*, tom I, 383.

Un altre tipus de bestiar requisat va ser el de càrrega: cavalls, muls i ases foren confiscats per ser emprats en el transport en general i per al servei de les tropes en particular. A vegades, a més de no poder disposar de la bèstia lliurement, sorgien altres problemes de caràcter absurd. En data 7 de juliol de 1522, la Mag. Sra. Joana presentà una queixa perquè els elets d'Inca li havien pres un cavall per necessitats de la vila d'Alcúdia i pretenien que assumís les despeses de manteniment; la resposta fou que l'alliberaren de qualsevol execució contra els seus.⁵⁶ En desaparegueren en campanya i, si bé se'n recuperaren alguns, no tots es trobaven en bones condicions, com el cavall de Miquel Perelló, el qual va perdre després d'haver-se reclòs a Alcúdia, on el deixà a Francesc Riera per sortir a "escaramussar contra els de la Germania". L'hi prengueren i no el pogué recuperar fins a la reducció de Sineu. Abans, el cavall estava valorat en 25 lliures i llavors ja no valia res.⁵⁷ Si bé és cert que el bestiar equí era car, es devia tractar d'una bona muntura si es tenen en compte els preus més corrents: per un bon cavall, el 1506, es pagaven un mínim de 16 L.; un rossí o cavall de mitjana qualitat,⁵⁸ cap al 1520 costava 20 L.; el mateix any, una mula valia 14 L.; el 1518, d'un mul —un *matxo*— se'n demanaven 20 L. i el 1522, 16,5 L.

Encara que no gaire presents, es pot parlar de les joies o altres objectes de valor, susceptibles de servir com a mitjà de pagament per si mateixos o de ser transformats en moneda. A la documentació hi figuren les joies de Mn. Felip Fuster, el diamant encastat en un anell, unes turqueses i altres objectes d'or de Mn. Rafael d'Olesa i la seva muller Francina i una torca d'argent propietat de Gabriel Perelló.⁵⁹

Per altra banda, hi ha el tema dels esclaus. Una de les tàctiques dels agermanats era la de posar-los en llibertat i així perjudicar els propietaris. Amb la reducció, la política va ser la de tornar a mans dels seus senyors els que eren capturats. En el cas d'Inca, consta que el 3 de setembre de 1523, el lloctinent general ordenà al batle d'Inca que es restituïssin tots els béns que s'haguessin pres a Tomàs Trobat, part dels quals eren precisament dos esclaus: el turc Joan i el moro Ali.⁶⁰

Com és normal, a Inca es detecta la presència d'agermanats que no eren de la vila. El primer que s'ha d'esmentar és Gaspar Çagrau (a) Baroní, del qual no se sap del cert si era mercer o forner, un dels sermonadors de Ciutat que anava de vila en vila. Hi era present quan el 21 de juny de 1521 l'oficial Galcerà Vilallonga i el notari Pere Sants hi dugueren les cartes reials de 30 de març de 1521 amb les quals es comminava l'obediència i la vila s'hi negà.⁶¹ Gaspar Çagrau era present

56 Fiol. "Notícia de documents", 155: Doc. 11.

57 Fiol. "Notícia de documents", 177: Doc. 178.

58 Més lleuger que el de tir, servia per caçar i podia emprar-se en la guerra. També se li deia rossí a un cavall ja vell de poca força però que podia feinejar.

59 Fiol. "Notícia de documents", 155-155: Doc. 30; 156: Doc. 34; 156: Doc. 164: 95.

60 AR 268 f. 248v.

61 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 304.

a Inca i “sermonava la gent contra las letras reials e que no creguessen res”.⁶² Això no vol dir que a Inca no hi hagués sermonadors com n’hi havia a altres bandes. De fet, Pau Casesnoves en feia, de sermons (predicava), i hi havia qui opinava que era un àngel.⁶³ Si n’hi acudiren de Ciutat és perquè es mogueren per tota la Part Forana per donar suport, reforçar l’agermanament i mantenir els ideals de la revolta.⁶⁴

A més de Gaspar Çagrau, Bartomeu Coll també tengué relació amb Inca. A Ciutat es documenten dos agermanats amb aquest nom. Un era paraire i se’n diu que era:

granment affectat, tretzener, parlava en favor de la germania, ana per conseller a Alcúdia, y es exit moltes vegadas a la part forana per fer moltes cosas en favor den Colom, y aportava lanas de mascarats, y fonch a Inca, y ana a fer venir mossen Pere Sant-Johan de Sineu y era cap de tots, y dispenser de la armada den Colom. (Morí a la presó).⁶⁵

L’altre era forner⁶⁶ i d’ell se’n parlarà en un altre lloc. Al llarg del 1522, la situació no es mostrà tan favorable com esperaven els agermanats, ja que la completa adhesió de la Part Forana a les Germanies suposà un esforç major del previst després que el consell celebrat a Sineu s’hagués declarat en contra de sumar-s’hi. Entretant, Alcúdia mantenia la seva postura mascarada i resistia els atacs descrits pel notari Miquel Sabater.⁶⁷ Se’n podria fer un relat detallat, però aquí es tracta tan sols de parar esment en allò que condicionà d’una manera o altra el fet que Inca es lliuràs al virrei sense resistència.

El 13 d’octubre de 1522 es produí l’arriba a la badia d’Alcúdia de l’armada reial comandada per Juan de Velasco, a la qual se sumà el virrei Miguel de Gurrea al seu pas per Eivissa. Començava la reducció. La primera vila fou Pollença, que caigué el 29 d’octubre, després de ser saquejada i que calassin foc a la parròquia amb la mort de 200 persones entre vells, dones i infants que s’havien refugiat dins l’església (versió que els fidels al rei narraren d’una altra manera).⁶⁸ Hi acudiren reforços des de sa Pobla, però feren tard. La reducció va concloure amb nombrosíssims ajusticiaments amb la pretensió que servissin d’exemple a la resta de l’illa.

62 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, pp. 7-8; Reg. 42.

63 Quadrado. *Informacions judicials ... Montuïri*, 196; Reg. 141.

64 Bernat i Roca, M.; Serra i Barceló, J. 2008. *La veu de la revolta. Sermonadors i profetes a les Germanies de Mallorca (1521-1523)*. Lleonard Muntaner Editor, col·l. L’Arjau, 9; Palma; 186-202. Per exemple, a Muro se’n documenten fins a 14 o els 6 de Sineu.

65 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 73; 967.

66 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 19; Reg. 201.

67 Mas Forners, A. 1999. “La Germania”. Deyá Bauzá, M.J.; Mas Forners, A.; Rosselló Vaquer, R. *Història d’Alcúdia. El segle XVI*, Ajuntament d’Alcúdia: Alcúdia; 13-36.

Serra i Cifre, F. M.; Valero i Martí, G. 2008. *La Germania a Alcúdia. La crònica del notari Miquel Sabater (1521-1522)*. Publicacions de l’Arxiu Municipal d’Alcúdia 2, Ajuntament d’Alcúdia: Alcúdia.

68 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 299.

Pérez García, P.; Urzainqui Sánchez, S. 2008. “Testimonios de la Germania de Mallorca: exiliados mascarats y realistas en Valencia (1521-1523)” Franch Benavent, R.; Benítez Sánchez-Blanco, R. [Editors] *Estudios de Historia Moderna en homenaje a la profesora Emilia Salvador Esteban. Volumen II: economía - sociedad - cultura*. Universidad de Valencia, 865-887. Veure: 887.

S'inicià l'avanç cap a Ciutat i Inca es trobava enmig. En principi, el virrei tenia via expedita ja que, en una sortida feta el mes d'abril del 1522, els mascarats d'Alcúdia s'havien apoderat del control del camí després d'infligir devora Crestatx⁶⁹ una derrota a un estol d'agermanats ajudats per gent de les viles properes. Entretant, els agermanats concentrats a Muro "foren ajustats, ensemps ab altres paròchias, e los d'Incha e altres villas venian per hun torent avall, que's diu de Muro, a la volta de Son Fornari", don prengué el nom l'enfrontament que tengué lloc el 3 de novembre de 1522, encara que també se'l coneix com a batalla de sa Marjal. Les forces agermanades, comandades pel propi Joanot Colom, patiren una destrossa considerable i els perseguiren "fins a la bassa de Muro".

7. REDUCCIÓ D'INCA I DERROTA DE RAFAL GARCÉS

Sa Pobla fou reduïda a sang i foc el dia de Tots Sants del 1552. Si s'ha de fer cas del testimoni de Francesco Nazell o Nazello, genovès de Savona, l'enfrontament va ser terrible:

[...] los del poble de Mallorca ixquere[n] a[m]b tres o quatre milia hòme[n]s, e lo dit don Miguel a[m]b dos milia hòmens envestí a la dita gent del poble e rompé aq[ue]lls, en la qual batalla morire[n] p[ro]p de mil p[er]sones de una p[ar]t y de altra.⁷⁰

Aquesta versió no encaixa amb el que es coneix per altres relats, tot i també procedir de no agermanats, segons els quals, quan el virrei hi arribà a primera hora del dia:

[...] no y agué sinó dos hòmans, qui isqueran ab hun capalà ab hun crusifici. E axí aribaren al senyor visrey, e al visrey atorga'ls misericòrdia, per manera que tot lo rayal axèrcit aribà pasíficament dins la villa.⁷¹

N'havia fuit tothom. Acte seguit, es dirigí cap a Muro, però com "si morian de pesta, lo senyor visrey tornà a la Pobla e fonch donada a sacco, per la tanta formada rabal·lió".⁷² El 8 d'agost de 1522, els mascarats ja havien fracassat en un intent de submissió i aquest saqueig degué ser determinant perquè els mascarats d'Inca prenguessin la decisió de contactar amb el virrei, com també ho feren els de Binissalem.⁷³ A partir d'aquí, els agermanats no feren sinó anar de batuda en batuda.

69 Ventayol Suau, P. 1927. *Historia de la Muy Noble, Leal, Invicta, etc. Ciudad Fidelísima de Alcudia. Desde los tiempos prehistóricos hasta nuestros días por D. ---*. Biblioteca de La Última Hora, Palma [1982, Mallorca], tom I, 230-233.

Obrador Socies, J. 1987. *Marginalia. Marjals de Huyalfas* (Sa Pobla), Mallorca, 118-122.

70 Pérez; Urzainqui. "Testimonios de la Germania de Mallorca", 887.

71 Mas i Forner, A. 2013. "La Germania de Mallorca narrada per un contemporani: la descripció de la Germania del notari Joan Morro". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 69, 311-319. Veure: 316.

72 Quadrado. *Recuerdos y bellezas ... Islas Baleares*, 185.

Duran. *Les Germanies*, 496-497: Doc. 29.

Mas. "La Germania de Mallorca", 316.

73 Mas. "La Germania a Mallorca", 316.

Durant el trajecte cap a Inca, el virrei va aprofitar per anar esquarterant i penjant dels arbres de la vorera del camí alguns dels presoners de la batalla de Son Fornari, com a avís del que els esperava als que se li oposassin. Arribà a Inca poc després de sortir el sol:

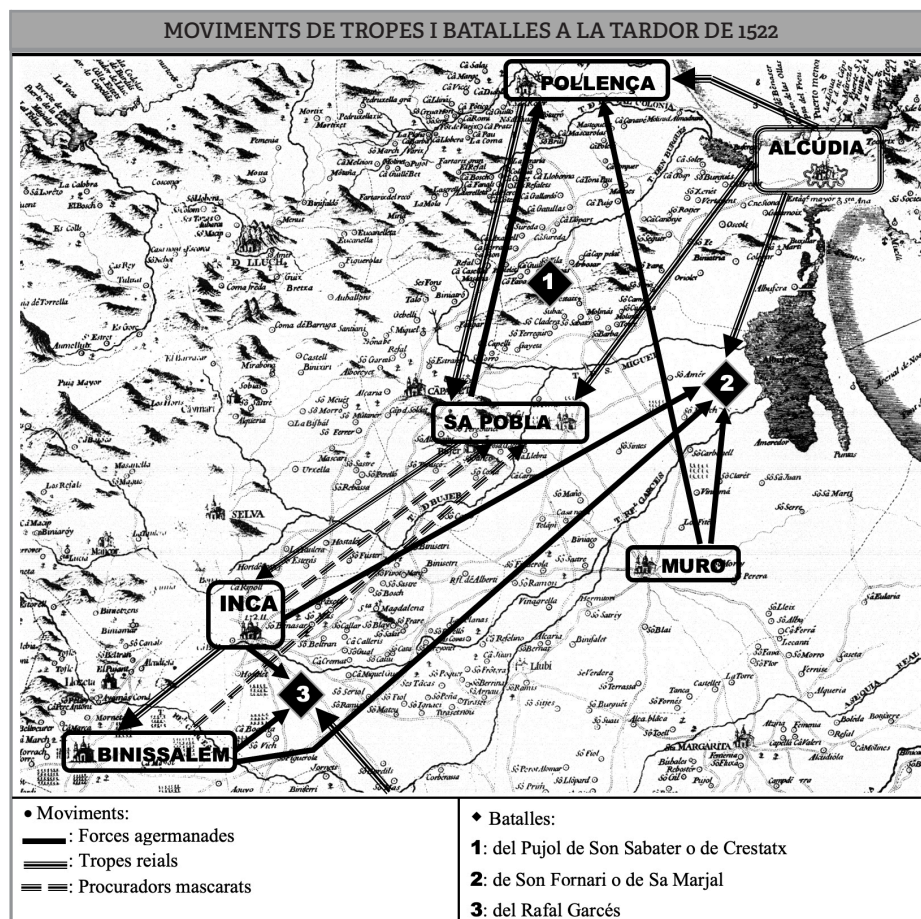

Figura 4. Elaboració personal, sobre el mapa de Mallorca del cardenal Antoni Despuig, traça de Josep Muntaner (1784-1785)

E los d'Incha isqueran ab prossassó de molta gent, alcayatas, e ajanollaren-se als cors d'Incha. E los capallans tragueren hun crucifici demanant misericòrdia al senyor visrey, per manera que, per sa benignitat, ell devallà del cavall, ajonollat adorà lo crucifici, e plorant perdonà a la villa d'Incha. E axí les campanes tocaran de clar, faent te Deum laudamus. E axí lo ost antrà en la villa d'Incha e stigué aquí circa -X- dies, en què y vingueren algunas villas per fer obediència.⁷⁴

Miguel de Gurrea feu camí cap a Sineu i des d'allà, el 16 de novembre envià la

74 Mas. "La Germania a Mallorca", 317.

ja habitual carta a Porreres, Binissalem, Selva i Inca.⁷⁵ Hi feu una estada de deu dies. Llavors acudí a Binissalem, on també es rendiren sense resistència, i des d'allà realitzà un recorregut per Sineu, Algaida, Lluçmajor i algunes viles més. Les contínues notícies de la presència de tropes agermanades a Sant Joan, Montuïri, Alaró, Sencelles i Sineu, on

[...] la gent de Sineu retregué's a l'Eclésia, en què y mataren dos o tres hòmans de Sineu, que era lo batla. E axí aribaren los cauallés dels rebelles vora Muro, e sacatjaren Sineu e tornaren-se'n, e los del camp no'ls pogueren ancontrar. E après poch's dies tornaren axir los dezmandats de lla ciutat e anaren combatra Incha. E axí aribaren [a] Incha e mataren-hi alguns hòmans, e al camp fonch avissat, a la major marxa, devers Binicellem, en què casi coria la gent, per manera que com foren a Binicellem, que ja trobavan bèstias caragadas, e descaragaven. E axí l'ost trobà los rebelles al refall Garcés e fariran ab los dezmandats, de manera que tentost los dezmandats donaren en fuita, e axí comansaren a degolar, que moriran circa ·D·. E axí ne prengueren d'aquels que eran scapats, en què ne mataren al marcat d'Incha circa ·XXXX· dezmandats que avian portats ligats. E lo senyor visrey dezliberà tornar an Binicellem e tengué circa ·CC· presonés, dells quals ne penjà e scortarà circa ·LXX·, que tots los arbres e garovés n'eren plans [...] E lo sendamà sa partí lo ost del Rey e anà a Incha e per lo camí ne panjà alguns dels [agermanats] qui avia presos a la batalla e n'ascortarà [...].⁷⁶

Miguel de Gurrea, confiat de les seves tropes, forçà l'enfrontament amb els agermanats. Ara bé, hi ha prou indicis per saber que la desfeta dels agermanats no es produí només per la superioritat de l'exèrcit reial, sinó que també hi influí la informació prèvia de la qual disposava el virrei. Consta que Joan Carbonell i Miquel Pou, de Sencelles, cobraren 12 L. 6 s. per l'espionatge que els va permetre donar avís de “com los desmandats eren exits de la ciutat”, motiu pel qual “isque lo señor visrey y rompe lo exercit de dits rebelles prop la vila d'Inca”.⁷⁷ Els agermanats, els pocs que sobrevisqueren, es replegaren a Ciutat. Uns dies més tard, el virrei i les tropes reials feren el mateix. La batalla del Rafal Garcés va ser el darrer enfrontament a camp obert.

8. SOBRE “BONS E MAL’S”

Totes les revoltes i revolucions són narrades de manera molt distinta per cada un dels bàndols que hi participen, i tots acostumen a carregar les tintes a l'hora d'assenyalar el que ha fet el contrari. Les Germanies no en són una excepció, però sí que representen un exemple paradigmàtic de com

⁷⁵ Duran. *Les Germanies*, 311.

⁷⁶ Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 295. Mas. “La Germania de Mallorca”, 317.

⁷⁷ Seguí Beltran, A. 2015. “Contra la diabòlica desmandada. La reducció militar de la Germania mallorquina”. 2015, García Fernández, M. (Editor) *III Encuentro de Jóvenes Investigadores en Historia Moderna: Familia, cultura material y formas de poder en la España moderna*. Universidad de Valladolid / Fundación Española de Historia Moderna, XXX-805. Veure: 803, n. 24.

la propaganda posterior s'esforçà al màxim per denigrar els vençuts, demonitzar-los i relegar-los a l'oblit tret que fos necessari trencar el silenci per restaurar la por.

Si es pot considerar que això va ser prou efectiu per a les viles de les quals es tenen les perquisicions, tant o més ho és en el cas d'Inca. De totes maneres, el buidatge de la documentació directa i indirecta a l'abast permet fer una primera relació d'uns i d'altres, alhora que permet veure els qualificatius que s'intercanviaven amb la intenció comuna d'enaltir-se a si mateixos i denigrar els altres.

8.1. Els “bons”: mascarats

Com és ben sabut, mascarats és el nom despectiu que es donà als qui s'oposaren a les Germanies. De fet, es considerà un insult prou greu perquè el 6 d'agost de 1521 es prohibís “dir.los mesquerats ne altres injurries, sino honrar e acatar a quade hu segons son grau y stament”.⁷⁸

Amb la raó de la força a favor dels vencedors, aquells que foren assenyalats com a mascarats es declararen “damnificats”, la qual cosa els qualificava per cridar “vilipendi de la justícia” quan no consideraven degudament ateses les seves reclamacions, segons ells presentades “no sens gran e justa querela” degut als servicis fets a la “Cesàrea e Catòlica Majestat”. Eren els “bons” (quadre I).

Quadre I: MASCARATS D'INCA		
Núm.	Nom	Referència
1	Bosch, Joan	Doc. 208
2	Campaner, Antoni	Doc. 204
3	Capó, Gabriel	Docs. 173 i 181
4	Capó, Jaume	Doc. 299
5	Capó, Joan	Doc. 229
6	Cavaller, Joan	Docs. 172 208
7	Estelrich, Miquel	Doc. 154
8	Estelrich, Pere	Doc. 154
9	Falcó, Jaume	Doc. 213
10	Font, Mateu	Doc. 228
11	Frontera, Cristòfol	Docs. 104, 170, 174, 152 i 194.
12	Galí, Gabriel	Doc. 228
13	Gallur, Miquel	Doc. 175
14	Garí, Joan	Doc. 201
15	Gibert, Mateu	Doc. 138
16	Garcia, Mn. Anrau	Doc. 13

⁷⁸ Rullan. *Hitoria de Sóller*, tom I, 323-324.

17	Gual, Bernat	Doc. 136
18	Llompart, Cristòfol	Doc. 155
19	Llompart, Joan	Doc. 119
20	Llompart, Llorenç	Doc. 119
21	Llompart, Rafel	Doc. 119
22	Massip, Arnau	Docs. 174
23	Oliver, Joan	Doc. 211
24	Perelló, Miquel	Doc. 179
25	Planas, Guillem	Doc. 192
26	Planas, Guillem (nebot)	Doc. 192
27	Puig, Joan	Docs. 174 i 179
28	Puig, Mateu	Doc. 164
29	Ramis, Gabriel	Doc. 12
30	Ramis, la dona	Doc. 164
32	Riera, Llorenç	Doc. 181
32	Rosselló, Jaume	Docs. 112,113 i 122
33	Seguí, Bartomeu	Doc. 137, 223
34	Serra, Joan	Doc. 222
35	Serra, Pere	Doc. 222
36	Tauler, Onofre	Doc. 226
37	Tolrà, Pere	Doc. 228
38	Ventayol, Mateu	Doc. 163
39	Vicens, Pere	Doc. 228
40	Vives, Andreu	Doc. 198
41	Vives, Llorenç	Doc. 10

Quadre 1. Elaboració pròpia. Bàsicament, a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

Alguns d'ells, sobretot cavallers, tan aviat com pogueren cercaren refugi en indrets on sentir-se segurs. Uns quants es varen recloure a Alcúdia, cercant l'emparedat de les murades (quadre II). A l'hora de prendre aquesta decisió hi influí, evidentment, la qüestió ideològica, però el factor definitiu degué ser la necessitat de garantir la seguretat física, ja que altres mascarats restaren a Inca. De totes maneres, els reclosos a Alcúdia no varen ser tants com es podria creure.

D'altres partiren cap a València, ja reduïda per complet, on hi arribà a haver una autèntica colònia tant de realistes que no dubtaren a donar testimoni contra els agermanats com d'aquests, que també intentaren trobar-hi aixopluc. El més interessant és que alguns d'aquests agermanats acabaren implicats en els darrers episodis de l'encobertisme valencià, que encara cuejava cap a 1545-1550, i que també havia tengut la seva importància a Mallorca.⁷⁹ Un

⁷⁹ Bernat; Serra. *La veu de la revolta*, 230-246.

dels mascarats va ser el sabater Jaume Gibert, d'Inca, que hi havia partit ja en els moments finals.⁸⁰

Quadre II: MASCARATS D'INCA		
Núm.	Nom	Referència
1	Llompart, Joan	Doc. 119
2	Llompart, Rafel	Doc. 119
3	Perelló, Gabriel	Doc. 168
4	Ramis, Gabriel	Doc. 12
5	Rosselló, Jaume	Docs. 112, 113, 122 i 188
6	Seguí, Bartomeu	Doc. 137
7	Vives, Llorenç; notari	Doc. 10

Quadre 2. Elaboració pròpia. Bàsicament, a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

D'altra banda, part dels mascarats d'Inca no dubtaren a recolzar les tropes reials aportant suport econòmic. En diferents moments, des d'abans del desembarcament d'Alcúdia i amb una actitud que es va mantenir fins després d'haver-se rendit Inca, amb les mires posades a reduir Ciutat i les viles restants, una de les maneres amb la qual els mascarats demostraren la seva adhesió, va ser lliurant diverses quantitats a la Règia Cort (taula VII) per

Taula VII: MASCARATS D'INCA QUE "SERVIREN" L'ARMADA					
Nom	Quantitat			Concepte	Referència
	L.	s.	d.		
Jaume Gual	3.688	4	10	Per a munició	RP 3.937, f. 144
Gabriel Ferrer	80			Per a soldades	RP 2.042, f. 124
Miquel Mollet	109	19	4	Per a soldades i altres	RP 3.937, f. 149v
	130				AH 4.806, f. 122
Llorenç Simó	32			Per a soldades	RP 3.937, f. 149v
Joan Bosch	16				AH 209 foli 84v
Jaume Gual	8			Per a munició	RP 3.937, f. 153
Gabriel Febrer	80			Per a soldades i altres	RP 2.042 f. 124
Manuel Jover	160			Per a soldades i altres	RP 3.937, f. 158v
Jaume Servera	10				AH 4.806, f. 122
Gabriel Ferrà	80			Per a soldades i altres	RP 3.937, f. 192v
Bartomeu Amorós	128	8		Per a soldades i altres	RP 3.937, f. 192v
Bartomeu Malferit	240			Per a munició	RP 2.042 f. 76v
Joan Miret	10				AH 4.806, f. 122
Parròquia i vila	1.688	4		Per a la reducció	RP 2.042, f. 69
Total:	6.459	16	2		

Taula 7. Elaboració pròpia. Bàsicament a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

80 Pérez; Urzainqui. "Testimonios de la Germanía de Mallorca", 880.

al manteniment de l'exèrcit.⁸¹

Es fa difícil determinar si aquestes quantitats emanaren d'una decisió personal o si respongueren a una exigència. Vist, emperò, el fet que Jaume Gual, síndic i procurador d'Inca, fos el major contribuent fa suposar un cert grau de voluntat pròpia, bé per convicció, bé com a manera d'exculpar-se, com en el cas de Llorenç Simó, comprador de diversos esplets que lliurà al clavari de la Germania per distribuir en el camp contra Alcúdia.⁸² De totes maneres, aquestes quantitats no es donaren a fons perdut, ja que el Patrimoni Reial els les va anar tornant al llarg dels anys posteriors.⁸³

8.2. Els “mals e desmandats”

Les expressions en boca dels mascarats amb les quals al·ludiren els agermanats durant tot l'enfrontament, i que s'intensificaren un cop vençuts, es poden encadenar en una definició que els presenta com a “desmendats” i “delets de crim” per haver cregut i defensat la “perversa e dagnada”, “e rebel”, “e depravada” Germania. Són els “mals” i com a tals se'ls ha de tenir, per molt que “són estats remesos y perdonats los vius a quan a culpes y béns y los morts en quant a la memoria y béns” tal com suposadament era la voluntat reial expressada pel virrei Miguel de Gurrea.⁸⁴

Resulta una mica difícil confeccionar una relació nominal d'aquells que es consideraren com a agermanats. Tampoc és fàcil precisar quants foren en realitat entre executats, exiliats, multats i compostats, ja que els recomptes varien, a més d'ignorar-se quants en moriren en batalles i escaramusses o foren executats sumàriament. Així i tot, és factible saber-ne part dels noms (quadre III). S'ha de dir, emperò, que aquest llistat l'integren tots aquells desmandats i els qui foren vists com a tals malgrat que no adoptaren cap postura específica o només es mogueren al compàs de les circumstàncies. Representen un 26,66 % del total. Ara per ara, no es pot entrar en una casuística, ni anotar a quina activitat laboral es dedicaven. És cert que, pel que fa a les viles, no és que sigui una informació que abundi, però apareix qualque ofici. En el cas d'Inca, no.

El que sí que ha estat factible ha estat identificar alguns dels que ocuparen càrrecs universals o d'altres en nom de les Germanies (quadre IV), per més que la relació és curta:

No s'ha pogut documentar cap dona agermanada, encara que n'hi degué haver. Resulta ben cert que, tant a Ciutat com a les viles, la majoria de vegades

81 Furió, A. 2016. “Les dues corones del rei catòlic”. Belenguer i Cebrià, E. [Edició a cura de...] *Ferran II i la Corona d'Aragó*. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica III, tom IV, Col·lecció: Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica 108, Barcelona, 11-61. Veure: 61. Les aportacions de Bartomeu Malferit i Joan Bosch es feren en ducats. La conversió s'ha fet a raó de: 1 ducat = 32 sous de Mallorca, d'acord amb l'equivalència a l'ús entre 1474-1479, la més propera que s'ha pogut localitzar.

82 Fiol. “Notícia de documents”, 167: Doc. 114.

83 Fiol. “Notícia de documents”, 163: Doc. 84.

84 Fiol. “Notícia de documents”, 153: Docs. 20 i 21.

Quadre III: "DESMANDATS" D'INCA		
Núm.	Nom	Referència
1	Albertí, Rafel	Docs. 22 i 23
2	Amorós, Antoni	Doc. 61
3	Ampuries, Bartomeu	Doc. 58
4	Angell, Arnau	Doc. 172
5	Bartomeu, Jaume a. Gat	Doc. 217
6	Bestard, Antoni	Doc. 149
7	Bonafé, Lluç	Doc. 125
8	Buades, Bernat	p. 187
9	Casella, Jordi	Doc. 117
10	Casesnoves, Pau	p. 187
11	Comes, Gabriel	Doc. 37
12	Darder, Miquel	Docs. 91, 134, 149, ...
13	Domenech, Domingo a. Gat	Doc. 125
14	Domenech, Joan	Docs. 56, 121, 140 i 149
15	Domenech, Joan	Doc. 151
16	Domingo, Onofre	Doc. 36
17	Estelrich, Pere	Doc. 83
18	Fàbregas, Bernat	p. 187
19	Fàbregas, Pere	Doc. 112 i 187
20	Ferrer, Bartomeu	Docs. 174 i 175
21	Ferrer, Bernat	Doc. 22
22	Ferrer, Blai	p. 187
23	Ferrer, Joan	Doc. 116
24	Ferrer, Melció	Doc. 221
25	Figuera, Gabriel	Docs. 44 i 80
26	Figuerola, Miquel	Doc. 58
27	Frontera, Cristòfol	Doc. 103
28	Galí, Bernat	Doc. 110
29	Gallur, Bernadí	Docs. 166 i 179
30	Gallur, G.	Doc. 131
31	Gibert, Mateu	Doc. 138
32	Gibert, Pere	Doc. 206
33	Gil, Antoni	p. 187
34	Gual, Antoni	Doc. 205
35	Jover, Cristòfol	Doc. 183
36	Llompart, Antoni	Doc. 141
37	Llompart, Cristòfol	Doc. 155
38	Llompart, Joan	Docs. 157 i 175

Núm.	Nom	Referència
39	Llompart, Joan a. Curt	Doc. 156
40	Llompart, Pere	Doc. 155
41	Maimó, (Antoni)	Docs. 39 i 62
42	Maimó, Bartomeu	Doc. 50
43	Marimon, Tomàs	Doc. 133
44	Martorell, Cosme	Docs. 121 i 140
45	Martorell, Onofre	Doc. 93
46	Massana, Jaume	Doc. 174
47	Massip, Arnau	Doc. 154
48	Mateu, Melció	Doc. 149
49	Matheu, Joan	Doc. 43
50	Matheu, Miquel	Doc. 95
51	Monistrol, Joan	Doc. 80
52	Morro, Antoni	Doc. 150
53	Nadal, Joan	Doc. 117
54	Niel, Pere	p. 187
55	Planas, Jaume	Doc. 148.
56	Portals, la dona	Doc. 63
57	Puig, Jaume	Doc. 154
58	Puig, Joan	Doc. 139
59	Pujadas, Bartomeu	Doc. 117
60	Pujades, Antoni	Doc. 218
61	Pujades, Pere	Doc. 218
62	Reixac, Bartomeu	p. 187
63	Reixac, Bernat	p. 187
64	Reixac, Blai	p. 187
65	Riera, Sebastià	Doc. 58
66	Salset Andreu	p. 187
67	Salzet, Guillem	Docs. 93, 96, 104, ...
68	Saurina, Arnau	Doc. 67
69	Serra, Gabriel	Doc. 108
70	Simó, Llorenç	Docs. 84, 113 i 114
71	Tauler, Onofre	Doc. 226
72	Trobat, Tomàs	p. 187
73	Vera, Antoni	Doc. 117
74	Vicens, Llorenç	Doc. 225
75	Viver, Andreu	Doc. 164
76	Vives, Jaume	Doc. 183

Quadre 3. Elaboració pròpia a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

Quadre IV: CÀRRECS I OFICIS PÚBLICS A INCA DURANT LES GERMANIES			
Núm.	Nom	Càrrec / Ofici	Referència
1	Darder, Miquel	Elet / instador	Docs. 91, 134, 149, 171, 174,
2	Domenech, Joan	Batle	Doc. 151
3	Ferrer, Bernat	Lloctinent de batle per la Germania	Doc. 22
4	Gallur, Bernadí	Elet	Doc. 166
5	Gual, Antoni	Jurat	Doc. 205
6	Jover, Cristòfol	Representant en el Sindicat Forà	Doc. 183
7	Vives, Jaume	Representant en el Sindicat Forà	Doc. 183

Quadre 4. Elaboració pròpia a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

s'hi fa referència com a muller de, filla de o altra manera innominada, encara que no en manquen amb nom i, no poques vegades, amb un paper prou rellevant.⁸⁵ A Inca, tan sols es tenen tres noms: la dona Ramis, la dona Portals i la dona Llorença, relacionades amb les composicions i multes dels marits o fills, de les quals no podien fer-se càrrec per manca de recursos.

9. "PER POSAR TERROR ALS POBLES": LA REPRESSIÓ

Les execucions posteriors a les diferents batalles no varen ser més que el prolegomen del que havia de passar els anys següents, en un període de diferent durada en funció del lloc però que compregué tota la primera meitat del segle XVI. Si la resposta que es donà a l'Aixecament Forà del 1450 fou extremadament dura, la de les Germanies arribà encara molt més enllà. El virrei Miguel de Gurrea ho dugué a la pràctica com si d'una venjança personal es tractàs i ho va fer de manera cruel.

Tothom va ser sotmès a inquisició. Els acusats de ser agermanats, fos quin fos el grau d'implicació, havien de ser castigats de *cos y de haver*, la qual cosa implicava pena capital, exili o galeres i confiscació de béns; en cas de no ser condemnats a mort, només *de haver*, se'ls multava. Una primera recollida dels testimonis a la Part Forana començà cap al 29 de setembre de 1522. El 17 de desembre de 1522, el virrei manà als batles forans que donassin compte de totes aquelles persones que "restarien desmandades las quals se sian receptades dins la ciutat o alias vagen desmendades y bandetjades per la present ylla y no hagen prestat obediència" i que fessin inventari dels béns dels ja condemnats a mort o a pena de galera.⁸⁶

Com es veu, les condemnes començaren abans de la reducció de Ciutat de Mallorca, que va capitular el 7 de març de 1523, sense comptar els executats en calent. L'acció repressora sistematitzada, emperò, no s'inicià fins passada l'epidèmia de pesta:

⁸⁵ Bernat i Roca, M. 2005. "Dones i revolta. El paper femení a les Germanies (Mallorca, 1521 - 1523)". *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 61, 71-94.

⁸⁶ Duran. *Les Germanies*, 334.

E après, passat lo morbo, comansà [el virrei] ab lo regent a fer justícia de molts dezmandats, que panjaran y scorteraran, e après a compossar la terra dells dans y delictas que s'eran fets. Los qui prangueran justícia, foren los béns confiscats, e los otras vius compossats [...]»⁸⁷

Es duqué a terme en dues fases: la primera, entre el juny i el juliol del 1523; la segona, entre el juliol del 1523 i el febrer del 1524. No es pot determinar en quina de les dues s'actuà a Inca. En qualsevol cas, el procediment fou el mateix en ambdues i consistia que cada batle i algunes altres persones de fiar —o sigui, mascarats— remetien per carta al virrei els testimonis rebuts contra tots els tenguts com a autors o participants en qualque acció agermanada. A partir d'aquí, se'ls jutjà i el virrei Miquel de Gurrea en dictà les sentències, que es tenen registrades en el *Llibre de lletres certificatòries de la Germania*.⁸⁸

9.1. Penes de cos e d'haver

Les sentències de pena de mort i confiscació de béns aplicades als agermanats de la Part Forana varen ser un total de 137 segons uns recomptes; 179 segons uns altres o 189 per uns tercers,⁸⁹ tot i partir de les mateixes fonts documentals. D'aquí ve que els condemnats d'Inca siguin alguns més dels que es creu habitualment. Sobre Pau Casesnoves no s'insistirà, perquè ja se l'ha tractat de manera monogràfica en un altre estudi i poc es pot afegir al que s'hi diu.

Una qüestió diferent és la dels altres ajusticiats, dels quals es té un cabal de dades molt minso i prou dispers però suficient per intuir que varen ser figures de referència en el si del cos de dirigents de les Germanies. Els principals foren Blai Ferrer, Jaume Ferrer, Antoni Gil i Blai Reixac. D'ells no es disposa d'informació o, si se'n té, és molt poca (Blai Reixac és una excepció). Se sap que a Blai Ferrer li varen prendre unes cases que reclamà na Llorença, dona de Joan Pello.⁹⁰

Amb aquest mateix llinatge, a Inca es coneixen Bartomeu i Bernat Reixac,⁹¹ i a Ciutat s'hi troben dos Joan Reixac. Un era forner d'ofici i les declaracions el presenten com a:

molt afectat y parlava moltas cosas en favor de la germania, y anava armat en aplechs ab una spasa tirada, ab tres cosins germans seus Raxachs matadors qui menjavan y bevian en lo dit forn appellat den Coll, y ha stat tostemps reclus dins la ciutat.»⁹²

⁸⁷ Mas. "La Germania de Mallorca", 318.

⁸⁸ Arxiu del Regne de Mallorca, AH 4.806. Aquest registre ha estat globalment treballat i publicat per: Duran. *Les Germanies*, 352-363.

Vaquer, O. 2000. "La repressió dels agermanats", *Mayurqa*, 26, 57-71.

⁸⁹ Juan. "Una aproximación", 180.

Duran. *Les Germanies*, 339.

Vaquer. "La repressió", 59.

⁹⁰ AA 236, f. 47v, p. 187

⁹¹ Fiol. "Notícia de documents, 187: 66.

⁹² Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 6-7: Reg. 23.

De l'altre, els testimonis en digueren que era:

gran agermanat y traydor, y tenia fama de matador, y anava ab en Blay Rexach son consingerma que han scorterat, y continuament ab los matadors armat cobert ab un jaquet y minegas de malla, y quant volian matar en Veyn ell fonch lo qui li volia pegar primer alt en la murada dehort lo devallaren, e sino per en Tarragoni qui 'l defensa lo hagueren mort, gran sermonador y avalotador, guardava a la murada, y exia defora contra lo rey, y anava i robar, y ha stat tostemp reclús dins la ciutat; sta ara al forn den Coll al Temple.⁹³

També hi ha un Bartomeu Reixac (el mateix d'Inca o un homònim?) del qual, quan ja era mort, es va testificar que era:

molt agermanat, sermonador y avalotador, anava volenters armat en los avalots, y guardava las muradas, gran ladre, feu robar tota la casa an en Nicolau Tomas notari la qual ell tenia en carrech y feu hi posar en Sarrià de Manacor, ana contra lo rey, y es mort reclus en la casa del dit Nicolau Tomas. Pertinax.⁹⁴

Aquesta darrera notícia permet ampliar el cercle de les relacions probablement més properes dels Reixac a través del tal Sarrià (es tracta de Mateu Armengol, instador),⁹⁵ un personatge de trajectòria lligada no sols a Manacor, on desbaratà una conjura reialista, sinó també a Ciutat, Pollença, Petra, Felanitx i potser altres viles.⁹⁶

En el que sí que convé parar esment és en els vincles familiars entre els Reixac d'Inca i els de Ciutat. Res nou. El propi Pau Casesnoves hi tenia dos germans, Miquel i Andreu, ambdós paraires.⁹⁷ A la vegada, també donen a conèixer les relacions amb altres agermanats del que devia ser el cercle més habitual. Un és en Tarragoní, malnom del tintorer Antoni Pons, de Ciutat, amb qui compartí presó en el castell de Bellver i el qual morí a la forca. D'altra banda, crida l'atenció que el forn d'en Coll sigui un punt en comú entre gairebé tots ells.

Aquest establiment fa pensar en el ja esmentat sermonador Gaspar Çagrau, forner, i amb els dos Bartomeu Coll, un paraire i un forner. Del paraire ja se n'ha fet la referència oportuna més amunt. No es pot ni assegurar ni negar cap relació de parentiu entre ambdós i la documentació no ajuda gaire a diferenciar-lo. S'ha de tenir present, emperò, que el forner Bartomeu Coll, en una data indeterminada del 1521, prengué a un tal Diego, comprador dels delmes del blat d'Inca "per part dels menestrals de la present Ciutat" certa quantitat de blat (el document diu "dues q[...]" per valor de 100 L.⁹⁸

93 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 56: Reg. 704.

94 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 65: Reg. 840.

95 Quadrado. *Informacions judicials ... Manacor*, 176: 220.

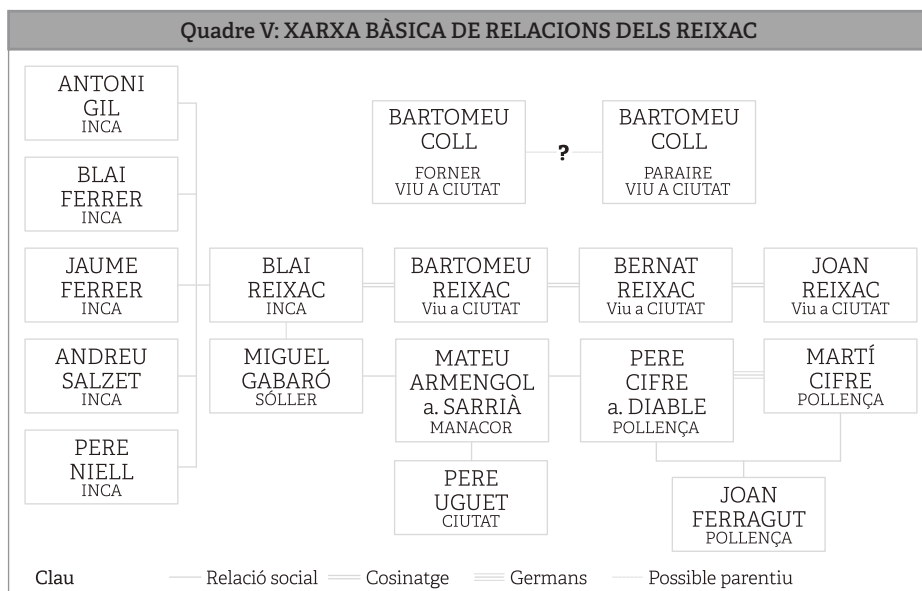
96 Bernat; Serra. *La veu de la revolta*, 159-162.

97 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 12: Reg. 112; 21: Reg. 327.

98 Fiol. "Notícia de documents", 155: Doc. 32.

Això pot conduir a relacionar-lo d'alguna manera amb el forn d'en Coll on se solien juntar. D'aquest forn se sap que se situava prop del Temple, la qual cosa fa pensar que bé podria ser el que, el 1521, hi havia a l'illeta 13 de la parròquia de Santa Eulàlia, a la zona dels carrers de Monti-sion, Sol i Pelleteria.⁹⁹

D'aquesta manera, la xarxa es va fent extensa i aquí no hi ha espai suficient per refer-la completament, però el punt de partida podria ser el següent:

Quadre 5. Elaboració personal

En un pregó del 22 de setembre de 1522, Francesc de Burgues, procurador reial, manà que tothom que tengués en poder seu o sabés on eren béns mobles, immobles, semovents, escriptures, deutes o altres coses de persones executades i confiscades ho havia de denunciar en un termini de deu dies i rebria la tercera part del valor. Entre els esmentats, hi figuraven específicament Blai Ferrer, Blai Rexach i Jaume Ferrer, d'Inca.¹⁰⁰ El pregó es repetí el 22 de juliol de 1523, però en aquest només hi apareix Blai Ferrer com a condemnat a mort.¹⁰¹

Poc més d'un any més tard, per una carta del lloctinent general, consta que el 6 d'octubre de 1524 es rebé una queixa d'Antoni Joverel contra els cosins Blai, Bartomeu i Bernat i les seves respectives mullers. Pel fet de tenir els béns confiscats, no podia cobrar un cens de 4 L. de Barcelona que tenia dret a rebre

99 Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, 22: n. (*). Gairebé segur que es tracta del que fins fa poc va estar obert al carrer de la Pelleiteira, en un local de llarga trajectòria i que, el 1697, precisament es deia Forn d'en Reixac. Veure:

Zaforteza y Musoles, G. 1989. *La ciudad de Mallorca: Ensayo histórico-toponímico*, Ajuntament de Palma: Palma, vol. III, 330.

100 RP 2.042 f 18

101 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 300.

cada any el dia de la Purificació de Nostra Dona. El lloctinent general manà al batle d'Inca la venda de la verema o qualsevol altra cosa necessària per eixugar el deute,¹⁰² venda que s'ha de relacionar amb la vinya que s'havia confiscat a Blai Reixac.¹⁰³

A Blai Ferrer, Blai Rexach i Jaume Ferrer se'ls va fer presoners en un moment indeterminat i, el 13 de març de 1522, el capità Benedicto Gallardo, al capdavant de les tropes reials, lliurà Blai Reixac a Joan Tous, verguer de Cort. El tancaren al castell de Bellver, juntament amb Joan Colom, Perot Pasqual, Rafel Maura i Guillem Gallur, tots qualificats de caps principals de la Germania. Altres fonts hi afegixen Cosme Bonet,¹⁰⁴ en Tarragoní, en Galceran i en Maura. Hi restaren empresonats "per lurs demèrits" i "condenats á mort los uns scorterats, y part dells penjats" durant dos mesos i mig. Es torbaren a pagar al veguer, però en data 8 de desembre de 1524, va rebre finalment 30 L. per aquest feina.¹⁰⁵

Segons Guillem Valentí, Blai Reixac va ser esquarterat el dia 11 de juny de 1523.¹⁰⁶ Una altra referència, emperò, ho concreta d'una altra manera: el 22 de juliol de 1523 es va fer la crida de la confiscació de béns i se l'executà l'endemà. El lloc triat va ser la Plaça Major d'Inca.¹⁰⁷

Altres condemnats a mort d'Inca varen ser Bartomeu Reixac, Bernat Fàbregues, Antoni, Andreu Salzet i possiblement Pere Niell, també acusats de traïció, crim de lesa majestat i germania. D'aquesta manera, el total, per ara, es pot fixar en 8.

9.2. Penes d'haver

Bàsicament, són les anomenades composicions o multes que es varen pagar després de la Germania. En principi, havien de servir per a les despeses de l'exèrcit reial i per retornar els préstecs per finançar l'estol militar, però també s'empraren per indemnitzar els danys que els agermanats causaren als mascarats. Això no va ser l'única cosa, emperò, que es va haver de pagar. El 8 de juliol s'hi afegí el manament de quitar els censals amb els quals s'havia carregat Alcúdia per servici de Sa Majestat i, a més de les indemnitzacions relacionades amb la ja ciutat, s'havien de pagar 3 sous per cada lliura que es cobràs per llevar la talla feta per pagar els danys a Alcúdia. Dels resultats d'aquestes requisitòries arreu de l'illa es feren dos blocs: un referit a Ciutat de Mallorca i un altre a la Part Forana, vila per vila.

Com ja s'ha dit, la recollida d'informació s'inicià el juliol del 1523. Dels resultats d'aquesta primera fase inicial se sap:

102 Fiol. "Notícia de documents", 160: Doc. 66.

103 Fiol. "Notícia de documents", 187.

104 Mas. "La Germania a Mallorca", 318.

105 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 303-304.

106 Campaner. *Cronicon Mayoricense*, 297.

107 Llabrés, P. "Sabemos que ...", *Revista Dijous*, 6 de gener de 1983, 12.

[...] que la primera composició que fonch a la Part Forana fonch a la villa de Sóller. E segons relació deyan que per ·XXVI· mília liuras los avien composats, ultra lo capsou que paguen de continent. E après composà Bunyola per ·V· míllia liuras. E après composà Valdemussa per ·VIII· mília, e Sporles. E après, a cap de dos messos, tornà axir lo visrey e composà Algayda per ·VII· mília ultra capsou, e après Muntuyri per V mília, e après Lummayor per ·L· mília, no que composà les villes, sinó les persones perticulars e los qui foren reclusos an Alcúdia.¹⁰⁸

Sóller encapçalà no sols la llista de les primeres viles a ser composades, sinó també la de la quantitat amb la qual foren penalitzades, la major de totes les enumerades amb diferència. Pel que sembla, Inca degué ser taxada amb posterioritat i, dins l'escala de composició de les viles, quedà en segona posició, just darrere Sóller, per davant de Manacor, Lluçmajor o Sineu:

Taula VIII: COMPARATIVA DE COMPOSICIONS		
Lloc:	Total	Mitjana
Mallorca	136.556 L.	30 L.
Part Forana	111.330 L.	
Ciutat de Mallorca	25.226 L.	
Sóller	16.459 L.	±53 L.
Calvià / Puigpunyent	20 L	20 L.
INCA	6.700 L	23 L.
	7.104 L.	25 L.

Taula 8. Elaboració pròpia a partir de: Duran, Les Germanies; Vaquer, "La repressió"

En una data que no es pot precisar però que ha de ser pels voltants del mes de setembre del 1523, Miquel de Gurrea acudí personalment a la vila d'Inca per donar a conèixer qui eren els multats i composats, i amb quines quantitats, anunciant que:

Per dites quantitats són estats remesos y perdonats los vius a quan a culpes y béns y los morts en quant a la memoria y béns.¹⁰⁹

Les xifres, com sol ser habitual, no encaixen tot i partir de les mateixes fonts, com bé ho demostren els diferents càlculs que es coneixen, fets per investigadors prou solvents. Només amb finalitat comparativa basti tenir presents les dades que un poc més avall es mostren (taula VIII). Les discrepàncies que s'hi reflecteixen es poden deure a diversitat de motius. Un d'ells, al marge dels criteris de cadascú, pot dependre de si en el total s'inclouen o no altres quantitats que estrictament no corresponen a les composicions encara que sí que són compensacions per danys causats a altres perjudicats que no eren la Procuració Reial. És el cas de la indemnització que es va

108 Mas. "La Germania de Mallorca", 319.

109 Fiol. "Notícia de documents", 153: Doc. 21.

estipular a favor d'Alcúdia per tal de quitar els censals amb els quals es carregà per poder mantenir la seva fidelitat. En data 8 de juliol de 1532, el batle d'Inca va ser informat que la vila havia de contribuir amb 300 L. i, poc després, el 8 de novembre, se li comunicà que aquells que pagassin en un termini de tres dies, només haurien d'abonar 18 diners per lliura.¹¹⁰

Es desconeixen les accions concretes de les quals poguessin ser responsables o participants tots els que foren compostats. De totes maneres, i malgrat la mancança de les *Informacions judicials*, no sembla que abundassin els relacionats amb sang o violència extrema, a diferència d'altres bandes (no ja Ciutat sinó Manacor o Felanitx). En general, a la majoria se les va definir de manera molt genèrica, com a "crim de Jermania".

Pel que es pot deduir de la documentació a l'abast, majoritàriament es relacionaren amb robatoris i segrests dels béns de mascarats, com ja s'ha comentat, mentre que una altra part de les acusacions responien a temes d'opinió i de divulgació de l'ideari agermanat —quitació, supressió d'impostos etc.—, tal com ja es va definir el 1527 en recordar que certes composicions s'havien de repartir entre tots els que havien "sabat, rebut e intervingut o aconsellat en cossas de Jermania".¹¹¹ Un bon exemple d'això és Gabriel Gallur, compostat en 10 L., "inculpat de haver dites algunes paraules en favor de La Jermania" (així figura en el rebut que se li donà quan va fer el pagament).¹¹²

Una vegada fetes públiques les quantitats que corresponia pagar a cadascú, els qui les havien de pagar no trigaren gaire a presentar al·legacions per lliurar-se del pagament. Els arguments per sostenir les peticions eren diversos (quadre VI). De tots els enumerats, val la pena detenir-se un moment en Miquel Terrassa, donat que era notari.

Com és ben sabut, ni notaris ni mercaders es volgueren agermanar malgrat les pressions a les quals foren sotmesos. Els notaris es convertiren en un grup especialment odiat i perseguit pel fet de ser els qui sancionaven la naturalesa jurídica de tot allò que als ulls dels agermanats era injust i il·legal. Això no vol dir, emperò, que no se n'agermàs qualcun. Ho feren un total de vuit. De fet, està molt clar que varen ser els que elaboraren i donaren forma al corpus ideològic de les Germanies pel que fa a revestir-lo d'una aparent legalitat fins i tot en el període radical, una contribució bastant ben coneguda.¹¹³

En aquest sentit, s'ha de destacar Jaume Romaguera, que va ser un dels que formularen la destitució del virrei Miguel de Gurrea, de manera que se'l qualificà de "cap y principi de la Germania y commoció del poble". Un altre va ser Jeroni Ferrer, que actuà com a síndic i procurador del poble i fou un dels que més contribuï a la construcció de les bases jurídiques dels primers moments, a més

110 Fiol. "Notícia de documents", 185: Doc. 219 i 220.

111 Fiol. "Notícia de documents", 176: Doc. 163.

112 Fiol. "Notícia de documents", 170: Doc. 131

113 Bernat; Serra. *La veu de la revolta*, 75-80.

d'afirmar que tots els seu col·legues no agermanats havien de ser degollats.¹¹⁴

Quadre VI: RELACIÓ DE COMPOSATS, AL·LEGACIONS I RESOLUCIONS				
Núm.	Nom	Al·legació	Resolució	Referència
1	Bosch, Joan	10 ducats a la Règia Cort.		Doc. 209
2	Campaner, Antoni	70 anys. Vivia a Sencelles.	Comprovar i retornar penyores	
3	Capó, Jaume		Taxat a Sencelles, on residia.	Doc. 229
4	Capó, Joan		Taxat a Sencelles, on residia.	Doc. 229
5	Capó, Pere		Taxat a Sencelles, on residia.	Doc. 229
6	Català, Joan		No taxat per miserable.	
7	Cavaller, Joan	Amagat a Ciutat.	Sobreseure. No incloure'l.	Doc. 143 i 208
8	Ferragut, Antoni		Sobreseure la causa.	Doc. 228
9	Font, Mateu		Sobreseure la causa.	Doc. 228
10	Frontera, Cristòfol	Era a Son Montomés.		Docs. 132, 152 i 194
11	Galí, Gabriel		Sobreseure la causa.	Doc. 228
12	Garcia, Mn. Arnau		Que li desemparin els censals.	Doc. 13
13	Gari, Joan	No era compostat i el taxen.	Compareixença dels taxadors.	Doc. 201
14	Gual, Bonanat	No participà en els danys.	Sobreseure la causa .	Doc. 136
15	Lletra, Francesc	És la viuda qui reclama.	No té béns que bastin per res.	Doc. 175
16	Llompert, Cristòfol		Testimoni dels jurats o sobreseure.	Doc. 155
17	Llompert, Jaume		Revisar causa i sobreseure si convé.	Doc. 119
18	Llompert, Llorenç		Sobreseure la causa.	Doc. 207
19	Llompert, Pere		Testimoni dels jurats o sobreseure.	Doc. 155
20	Llompert, Rafel		Revisar causa i sobreseure si convé.	Doc. 119

¹¹⁴ Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, p. 23 : núm. 260.

Núm.	Nom	Al·legació	Resolució	Referència
21	Oliver, Joan	No compostat per "bo e fael".	Els béns de la viuda no basten per res.	Doc. 211
22	Puig, Joan	No ha participat en res.	Compareixença del batle d'Inca.	Doc. 179
23	Ramis, La dona	Viuda i sense béns del fill.	No sia taxada ni executada pel seu fill.	Doc. 171
24	Seguí, Bartomeu	Reclòs a Alcúdia.	Retornar-li les penyores.	Doc. 137
25	Tauler, Onofre	Composat a Ciutat.		Doc. 226
26	Terrassa, Miquel	Notari i no participà.	Comprovar i exempt de pagar.	Doc. 144
27	Terrassa, Sebastià	Sotmès a l'autoritat del pare	Pagar només per l'heretat del pare.	Doc. 227
28	Tolrà, Pere		Sobreseure la causa.	Doc. 228
29	Vicens, Pere		Sobreseure la causa.	Doc. 228
30	Vives, Andreu	No ser de Germania.	Comprovar.	Doc. 198

Quadre 6. Elaboració pròpia a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

Els agermanats, emperò, els havien de menester per fonamentar les seves accions. D'aquí ve que, de manera completament il·legal, Joanot Colom promocionàs qualche escrivent i el fes notari, com succeí amb Pere Navarro, agermanat fervorós.¹¹⁵ Es coneix el llistat dels adherits de la Part Forana (quadre VII) que, a més d'exercir la seva funció de notaris, també desenvoluparen altres activitats.

Perseguit o no pels agermanats, el notari Miquel Terrassa d'Inca figura entre els reclosos d'Alcúdia i fou el que va argüir per no ser compostat. Queda enlaire saber si a Inca hi hagué algun notari agermanat. En cas no haver-n'hi, es podia acudir als de Ciutat o als de qualsevol de les viles més properes.

De moment, no es disposa del llistat complet dels que pagaren multes en concepte de pena individual per crim de Germania. Així i tot, es coneixen alguns noms i les quantitats que hagueren de satisfer (taula IX). Són molt pocs i, en general, corresponen a quantitats prou elevades. Consta que sovintejaren taxacions de 10 o 20 L., prou oneroses per a la majoria dels qui les havien de pagar.

¹¹⁵ Quadrado. *Informacions judicials ... Ciutat*, p. 16: núm. 154.

Quadre VII: RELACIÓ DE NOTARIS AGERMANATS DE LA PART FORANA			
Localitat	Nom	Observacions	Reg.
Arta	Moll; Antoni	Va ser elet i jurat per la Germania	319
Campos	Blanch; Antoni	Escrivà de la Germania	85
Felantix	Ferrandell; Bartomeu	Bo, però escripturà els segrests fer per els de la Germania	266
Manacor	Mas; Jordi		237
Montuïri	Picornell; Miquel	Participà en els consells de la Germania	146
	Socías; Jaume, menor	Va ser cinquantener i gran lladre	53
	Mulet; Antoni	Molt afectat, acabà bandejat	192
Porreres	Dalmau; Bernat	Feu segrests i altres actes per la Germania	360
Sineu	Coll; Miquel	Instador	33
Sóller	Morell; Joan, menor	Molt afectat i redactà els actes de la Germania	96
	Morell; Joan, major		103

Quadre 7. Elaboració pròpia a partir de: *Quadrado*, Informacions judicials

Davant aquestes xifres, no resulten estranys els anys que varen ser necessaris fins a acabar de pagar. Els pagaments de les sumes de la composició van ser lents i algun municipi, com Santa Maria del Camí, no va acabar de pagar fins al 1548. Sóller, el 1555, encara devia devers 1.414 lliures. D'aquí ve que es trobin súplices com la que presentà Andreu Viver el 10 de gener de 1527. Exposava que degut a la taxa que se li havia assignat ja l'havien empresonat diverses vegades per no pagar. Per aquest motiu, la seva dona i els infants es trobaven en "en gran inòpia" i demanava poder anar a jornal per subvenir a les necessitats de la família i pagar la composició amb el que li sobràs.¹¹⁶ S'ignora quina era la quantitat que havia de satisfer, però a la vista de les xifres de la taula IX, de poc li podia servir que el deixassin anar a jornal.

A la taula anterior, la taxa màxima és de 1.200 sous i la mínima de 200. Si es pren com a referent un salari d'entre 2 i 3 sous, això suposa l'equivalent al que es cobraria per 400-600 dies de feina en el cas més alt o 67-200 dies de feina en el cas més baix. Si en condicions normals, el que cobrava un treballador ja era quasi insuficient per viure, s'ha de reconèixer que Andreu Viver ho va encarar amb coratge.

No devia ser l'únic, però a poc a poc les composicions s'anaven pagant. Entre el 10 d'octubre de 1524 i el 23 de juny de 1531, els llevadors d'Inca així mateix havien

¹¹⁶ Fiol. "Notícia de documents", 176: Doc. 164.

Taula IX : RELACIÓ DE COMPOSATS I QUANTITATS A PAGAR (en sous)			
Núm.	Nom	Quantitat	Referència
1	Bordils, Antoni	1.200	Doc. 19 i 37
2	Gomes, Gabriel	200	Doc. 19 i 37
3	Matheu, Joan	1.200	Doc. 19 i 37
4	Albertí, Rafel	600	Doc. 220
5	Domingo, Onofre	600	Doc. 36
6	Comes, Gabriel	200	Doc. 37
7	Bordils, Antoni	1.200	Doc. 41.
8	Massip, Francesc	200	Doc. 42
9	Matheu, Joan	1.200	Doc. 43
10	Gallur, B.	200	Doc. 131
11	Vives, Jaume	520	Doc. 183
12	Jover, Cristòfol	530	Doc. 183
13	Gibert, Pere	400	Doc. 206

Taula 9. Elaboració pròpia a partir de: Fiol, "Notícia de documents"

recollit 686 lliures, 6 sous i diners del total de les 6.579 lliures que havien de pagar els habitants d'Inca.¹¹⁷ S'havien hagut de menester pràcticament set anys i encara restaven 5.893 lliures, que amb aquest ritme de cobrament suposaven encara uns vuit anys més.

Al marge de la lentitud en el procés de cobrar les penes d'haver, anaren sorgint altres complicacions, entre elles les possiblement degudes a irregularitat. Així ho suggereix el fet que el 6 de març de 1526, Tomàs Trobat, un dels llevadors de les composicions, fos revocat del càrrec al·legant indisposició de l'esmentat Trobat, però també pel que en diuen "justs i bons respectes".¹¹⁸ En contrapartida, el 15 de març del mateix any, el lloctinent general comunicava al batle d'Inca i als qui s'ocupaven d'examinar els danys derivats de la Germania, que aprovava l'elecció del notari Joan Gual per assistir a Lluç Bonafè, procurador dels composats d'Inca. Ho havia demanat perquè Joan Gual era d'Inca i coneixia tots els que havien presentat impugnacions, de manera que així s'alleugeriria el procés.¹¹⁹ S'havia autoritzat poder fer aquestes impugnacions l'1 de març de 1526,¹²⁰ pocs dies abans de cessar el llevador Tomàs Trobat.

Relacionat o no amb aquests canvis, hi ha algunes dades a considerar. Així, el 13 d'abril de 1526, per manament del lloctinent general, es va fer crida avisant que hi havia deu dies per presentar les cèl·lules de reclamació per danys en temps de Germania davant els notaris Joan Gual i Llorenç Vives. En cas de no

117 Fiol. "Notícia de documents", 161: Doc. 70.

118 Fiol. "Notícia de documents", 169: Doc. 124.

119 Fiol. "Notícia de documents", 170: Doc

120 Fiol. "Notícia de documents", 169: Doc. 123

fer-ho dins aquest termini, no serien ateses.¹²¹ S'ha de creure que els qui es consideraven afectats així ho feren, i conseqüència en degué ser que el 7 de desembre de 1526, un jurat de la vila sol·licitàs el sobreseïment de deu dies de les execucions contra Inca per cèl·lules de particulars. La raó d'això era que, així, els jurats i les persones que se'n ocupaven tendrien ocasió de revisar els danys reclamats i els béns dels habitants de la vila.¹²²

Al llarg del 1527, les notícies suggereixen que els resultats no eren considerats del gust dels reclamants. Per això, el 22 de novembre, a petició de Lluç Bonafè, en nom de tots els compostats, es feu crida perquè els qui ja havien rebut compensació ho notificassin a l'escrivà en un termini de tres dies prestant-ne jurament.¹²³ Tampoc els devia satisfer la via amb què es feia i pretenien liquidar les composicions de manera particular, tal com ho comunicà el ja esmentat Lluç Bonafè. El lloctinent, per carta del 12 de desembre, va fer comparèixer davant ell les persones que així ho volien fer.¹²⁴

10. CONCLUSIONS

Tal com era d'esperar, un primer aplec de dades disperses proporciona una base prou orientativa a partir de la qual treballar per anar omplint llacunes, que no són poques, i cercar respostes a alguns interrogants.

Tot i la importància indiscutible de Pau Casesnoves, les Germanies d'Inca van més enllà. Sense anar gaire enfora, la figura de Blai Reixac resulta prou rellevant per ocupar-se'n. Per una banda, no sols per si mateixa, sinó perquè sens dubte el seu coneixement ajudaria a completar la de Pau Casesnoves. Per l'altra, conduiria a recuperar la d'altres protagonistes ara per ara ignorats, tant d'Inca com d'altres llocs.

Per últim, però no per acabar, també s'hauria de posar molt més esment a establir la xarxes de relacions i vincles dels agermanats entre si, dins la línia encetada amb Blai Reixac. Massa sovint se'ls tracta de manera no ja individualitzada, sinó també aïllada, deslligant-los del marc general que donà sentit al que feren i pel que moriren malgrat que, en el decurs dels esdeveniments, no totes les decisions que prengué el sector radical fossin les millors ni se servissin dels recursos més adequats. De fet, no tots els agermanats ho compartiren. Així i tot, n'hi va haver que no abandonaren; d'altres, renunciaren. Però, al final, tots foren considerats igual de culpables.

Ciutat de Mallorca, 13 de desembre de 2020

121 Fiol. "Notícia de documents", 170: Doc. 129.

122 Fiol. "Notícia de documents", 175: Doc. 160.

123 Fiol. "Notícia de documents", 179: Doc. 182.

124 Fiol. "Notícia de documents", 179: Doc. 184.

